

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 2

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν³ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν 3

Φαρὲς⁴ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ· Ἑσρῶμ

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁵ Ἀράμ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ 4

ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁶ Ναασσών⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ 5

ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁷ ἐκ τῆς Ραχάβ· Βοόζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁸ ἐκ τῆς Ρούθ·⁹

Ὠβήδ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. 6

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γενέσεις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Ἰούδας, α, ό, Judas, Judah. ⁴ Φαρὲς, ό, Perez. ⁵ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁶ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁷ Βοόζ, ό, Boaz. ⁸ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁹ Ρούθ, ἡ, Ruth.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·² Σολομῶν¹ δὲ 7
ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ·³ Ῥοβοάμ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·⁴ 8
Ἰωράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·⁵ Ὀζίας⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·⁶ Ἰωάθαμ⁶ 9
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·⁷ Ἀχαζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·⁸ Ἐζεκίας⁸ δὲ 10
ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ·⁹ Μανασσῆς⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁰ Ἀμών¹⁰ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹¹ Ἰωσίας¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν¹² καὶ τοὺς 11
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας¹³ Βαβυλῶνος.¹⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹³ Βαβυλῶνος,¹⁴ Ἰεχονίας¹² ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ·¹⁵ 12
Σαλαθιήλ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· 13
Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ·¹⁶ Ἐλιακείμ¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·¹⁷ 14
Ἀζώρ¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ· Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ

¹ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ² Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ³ Ῥοβοάμ, ὁ, Rehoboam. ⁴ Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ⁵ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ⁶ Ἰωάθαμ, ὁ, Jotham. ⁷ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz. ⁸ Ἐζεκίας, Hezekiah. ⁹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ¹⁰ Ἀμών, ὁ, Amon. ¹¹ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ¹² Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ¹³ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ¹⁴ Βαβυλῶν, Babylon. ¹⁵ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ¹⁶ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ¹⁷ Ἀζώρ, ὁ, Azor.

ἐγέννησεν τὸν Ἑλιοῦδ· Ἑλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλεάζαρ· Ἑλεάζαρ δὲ 15

ἐγέννησεν τὸν Ματθάν·¹ Ματθάν¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 16

ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος
χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ² ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ² δεκατέσσαρες·³ καὶ ἀπὸ 17

Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁴ Βαβυλῶνος,⁵ γενεαὶ² δεκατέσσαρες·³ καὶ ἀπὸ τῆς
μετοικεσίας⁴ Βαβυλῶνος⁵ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ² δεκατέσσαρες.³

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις⁶ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης⁷ γὰρ τῆς μητρὸς 18

αὐτοῦ Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν⁸ ἢ συνελθεῖν⁹ αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ¹⁰ ἔχουσα

ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτήν 19

παραδειγματίσαι,¹¹ ἐβουλήθη¹² λάθρα¹³ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20

¹ Ματθάν, ὁ, Matthan. ² γενεά, ἄς, ἡ, generation. ³ δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ⁴ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁵ Βαβυλῶν, Babylon. ⁶ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ⁷ μνηστεύω, ask in marriage. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ συνέρχομαι, come together, come or go with. ¹⁰ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹¹ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ¹² βούλομαι, wish, will. ¹³ λάθρα, secretly.

ἐνθυμηθέντος,¹ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² ἐφάνη³ αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ,
υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν⁴ Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν
αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἐστὶν ἁγίου. Τέξεται⁵ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ 21
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ 22
προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος⁶ ἐν γαστρὶ⁷ ἔξει καὶ τέξεται⁵ υἱόν, καὶ 23
καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,⁸ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,⁹ Μεθ'
ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹⁰ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹¹ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν 24
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν⁴ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν 25
αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁵ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹³ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ² ὄναρ, τό, dream. ³ φαίνω, shine, appear. ⁴ παραλαμβάνω, receive, take. ⁵ τίκτω, give birth to, bear. ⁶ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁷ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁸ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ⁹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁰ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹¹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹² προστάσσω, command, order. ¹³ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας,² ἐν ἡμέραις Ἡρώδου³ τοῦ **2**
 βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι⁴ ἀπὸ ἀνατολῶν⁵ παρεγένοντο⁶ εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, **2**
 Ποῦ⁷ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁸ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁹
 ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁵ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης³ ὁ **3**
 βασιλεὺς ἐταράχθη,¹⁰ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν **4**
 πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹¹ παρ' αὐτῶν ποῦ⁷
 ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
 γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,¹² οὐδαμῶς¹³ **6**
 ἐλαχίστη¹⁴ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹⁵ Ἰούδα: ¹² ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,¹⁶
 ὅστις ποιμανεῖ¹⁷ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης,³ λάθρα¹⁸ καλέσας **7**
 τοὺς μάγους,⁴ ἠκρίβωσεν¹⁹ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου²⁰ ἀστέρος.⁹ **8**
 Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς²¹ ἐξετάσατε²²

¹ Βηθλεέμ, ἢ, Bethlehem. ² Ἰουδαία, ας, ἢ, Judea. ³ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁴ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁵ ἀνατολή, ἡς, ἢ, east, dawn. ⁶ παραγίνομαι, come, arrive. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁰ ταράσσω, trouble, agitate. ¹¹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ¹³ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁶ ἡγέομαι, lead, be chief. ¹⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁸ λάθρα, secretly. ¹⁹ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ²⁰ φαίνω, shine, appear. ²¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ²² ἐξετάζω, scrutinize, examine.

περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὰν¹ δὲ εὔρητε, ἀπαγγείλατέ² μοι, ὅπως καὶ γὼ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ⁹
 ἀστήρ,³ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁴ προῆγεν⁵ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω⁶ οὗ⁷
 ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,³ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.⁸ Καὶ¹⁰
 ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ
 πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς⁹ αὐτῶν
 προσήνεγκαν¹⁰ αὐτῷ δῶρα,¹¹ χρυσὸν¹² καὶ λίβανον¹³ καὶ σμύρναν.¹⁴ Καὶ¹²
 χρηματισθέντες¹⁵ κατ' ὄναρ¹⁶ μὴ ἀνακάμψαι¹⁷ πρὸς Ἡρώδην,¹⁸ δι' ἄλλης ὁδοῦ
 ἀνεχώρησαν¹⁹ εἰς τὴν χώραν²⁰ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται²¹ κατ' ὄναρ¹⁶ τῷ¹³

Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε²² τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ

¹ ἐπὰν, when, as soon as. ² ἀπαγγέλλω, announce, report. ³ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ οὗ, where, when. ⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁹ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁰ προσφέρω, bring to, offer. ¹¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹² χρυσός, οὗ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹³ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ¹⁴ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ¹⁵ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁶ ὄναρ, τό, dream. ¹⁷ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁸ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ¹⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁰ χώρα, ας, ἡ, land, region. ²¹ φαίνω, shine, appear. ²² παραλαμβάνω, receive, take.

φευγέ¹ εἰς Αἴγυπτον,² καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης³ ζητεῖν
 τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν⁴ τὸ παιδίον καὶ τὴν 14
 μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁵ εἰς Αἴγυπτον,² καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
 τελευτῆς⁶ Ἡρώδου:³ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου,
 λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου² ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης,³ ἰδὼν ὅτι 16
 ἐνεπαίχθη⁷ ὑπὸ τῶν μάγων,⁸ ἐθυμώθη⁹ λίαν,¹⁰ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν¹¹ πάντας
 τοὺς παῖδας¹² τοὺς ἐν Βηθλεὲμ¹³ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹⁴ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς¹⁵
 καὶ κατωτέρω,¹⁶ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν¹⁷ παρὰ τῶν μάγων.⁸ Τότε 17
 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου¹⁸ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹⁹ 18
 ἠκούσθη, θρήνος²⁰ καὶ κλαυθμὸς²¹ καὶ ὀδυρμὸς²² πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα²³ τὰ
 τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος²⁴ δὲ 19
 τοῦ Ἡρώδου,³ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ²⁵ φαίνεται²⁶ τῷ Ἰωσήφ ἐν

¹ φεύγω, flee, escape. ² Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ³ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁴ παραλαμβάνω, receive, take. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ τελευτῇ, ἧς, ἡ, end, death. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁹ θυμώω, provoke to anger. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ ἀναίρεω, take up, kill. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁴ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁵ διετής, two years old. ¹⁶ κάτω, down, below. ¹⁷ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁸ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁹ Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ²⁰ θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ²¹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²² ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ²³ κλαίω, weep, weep for. ²⁴ τελευτάω, die, end. ²⁵ ὄναρ, τό, dream. ²⁶ φαίνω, shine, appear.

Αἰγύπτῳ,¹ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε² τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ 20
 πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασιν³ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. 21
 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν² τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
 Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος⁴ βασιλεύει⁵ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας⁶ ἀντὶ⁷ Ἡρώδου 22
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς⁹ δὲ κατ' ὄναρ,¹⁰
 ἀνεχώρησεν¹¹ εἰς τὰ μέρη¹² τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν¹³ εἰς πόλιν 23
 λεγομένην Ναζαρέτ·¹⁴ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος¹⁵ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται¹⁶ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁷ κηρύσσων ἐν 3
 τῇ ἐρήμῳ¹⁸ τῆς Ἰουδαίας,⁶ καὶ λέγων, Μετανοεῖτε·¹⁹ ἡγγικεν²⁰ γὰρ ἡ βασιλεία 2
 τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου²¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, 3
 Φωνὴ βοῶντος²² ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁸ Ἐτοιμάσατε²³ τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας²⁴

¹ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ² παραλαμβάνω, receive, take. ³ θνήσκω, die, am dying. ⁴ Αρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ⁵ βασιλεύω, reign, rule. ⁶ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁷ ἀντί, instead of, in place of. ⁸ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁹ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁰ ὄναρ, τό, dream. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² μέρος, ους, τό, part, portion. ¹³ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁶ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁸ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁹ μετανοέω, repent, change my mind. ²⁰ ἐγγίζω, come near, approach. ²¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²² βοάω, cry aloud, shout. ²³ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ²⁴ εὐθύς, immediately, at once.

ποιεῖτε τὰς τρίβους¹ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα² αὐτοῦ ἀπὸ 4
 τριχῶν³ καμήλου,⁴ καὶ ζώνην⁵ δερματίνην⁶ περὶ τὴν ὀσφὺν⁷ αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή⁸
 αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες⁹ καὶ μέλι¹⁰ ἄγριον.¹¹ Τότε ἐξεπορεύετο¹² πρὸς αὐτὸν 5
 Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία¹³ καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου·¹⁵ καὶ 6
 ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁵ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹⁶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁷ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ 7
 βάπτισμα¹⁸ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹⁹ ἐχιδνῶν,²⁰ τίς ὑπέδειξεν²¹ ὑμῖν
 φυγεῖν²² ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;²³ Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον²⁴ τῆς 8
 μετανοίας·²⁵ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· 9
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἄξινη²⁶ πρὸς τὴν ῥίζαν²⁷ τῶν δένδρων²⁸ κεῖται·²⁹ πᾶν οὖν 10
 δένδρον²⁸ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται³⁰ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ 11

¹ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁵ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁶ δερμάτινος, leather, made of skin. ⁷ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁸ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁹ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ¹⁰ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹¹ ἄγριος, wild, savage. ¹² ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹³ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁸ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁰ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²¹ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ²² φεύγω, flee, escape. ²³ ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger. ²⁴ ἄξιος, worthy, deserving. ²⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²⁶ ἄξινη, ης, ἡ, axe. ²⁷ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁹ κείμαι, lie, be laid. ³⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν:¹ ὁ δὲ ὀπίσω² μου ἐρχόμενος
 ἰσχυρότερός³ μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός⁴ τὰ ὑποδήματα⁵ βαστάσαι:⁶ αὐτὸς
 ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 12
 διακαθαριεῖ⁸ τὴν ἄλωνα⁹ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον¹⁰ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,
 τὸ δὲ ἄχυρον¹² κατακαύσει¹³ πυρὶ ἄσβεστω.¹⁴

Τότε παραγίνεται¹⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹⁶ πρὸς τὸν 13
 Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁷ αὐτόν, λέγων, 14
 Ἐγὼ χρεῖαν¹⁸ ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 15
 Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι:¹⁹ οὕτως γὰρ πρέπον²⁰ ἐστὶν ἡμῖν
 πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς 16
 ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδοὺ, ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² ὀπίσω, behind, after (gen). ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ ἱκανός, sufficient, able. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ βαστάζω, bear, carry. ⁷ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁸ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁹ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹¹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹² ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹³ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁴ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁵ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁶ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁷ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹⁸ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁹ ἄρτι, now, just now. ²⁰ πρέπω, be clearly seen, be fitting.

τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹ περιστερὰν² καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17

Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα.³

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁴ εἰς τὴν ἔρημον⁵ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι⁶ ὑπὸ 4
τοῦ διαβόλου.⁷ Καὶ νηστεύσας⁸ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁹ καὶ νύκτας 2
τεσσαράκοντα,⁹ ὕστερον¹⁰ ἐπείνασεν.¹¹ Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων⁶ εἶπεν, 3
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 4
εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
ρήματι ἐκπορευομένῳ¹² διὰ στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει¹³ αὐτὸν ὁ 5
διάβολος⁷ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹⁴ τοῦ ἱεροῦ, 6
καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν¹⁵ κάτω:¹⁶ γέγραπται γὰρ ὅτι
Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται¹⁷ περὶ σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε

¹ ὥσει, like, about. ² περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore. ⁵ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁶ πειράζω, test, tempt. ⁷ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁰ ὕστερον, lastly, afterward. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹³ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁴ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹⁵ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁶ κάτω, down, below. ¹⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance.

προσκόψῃς¹ πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, 7
 Οὐκ ἐκπειράσεις² κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει³ αὐτὸν ὁ 8
 διάβολος⁴ εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁵ λίαν,⁶ καὶ δείκνυσιν⁷ αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
 κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν 9
 πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω⁸ μου, 10
 Σατανᾶ:⁹ γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις.¹⁰ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος:⁴ καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσήλθον 11
 καὶ διηκόνουν¹¹ αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹² εἰς τὴν Γαλιλαίαν: 12
 καὶ καταλιπὼν¹³ τὴν Ναζαρέτ,¹⁴ ἐλθὼν κατώκησεν¹⁵ εἰς Καπερναοὺμ¹⁶ τὴν
 παραθαλασσίαν,¹⁷ ἐν ὁρίοις¹⁸ Ζαβουλὼν¹⁹ καὶ Νεφθαλείμ:²⁰ ἵνα πληρωθῇ τὸ 14
 ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν¹⁹ καὶ γῆ 15

¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ παραλαμβάνω, receive, take. ⁴ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁵ ὑψηλός, high, lofty. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ δείκνυμι, show, point out. ⁸ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁹ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ¹⁰ λατρεύω, serve, worship. ¹¹ διακονέω, serve, minister. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁶ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁷ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ²⁰ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ²¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah.

Νεφθαλείμ,¹ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν² τοῦ Ἰορδάνου,³ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ⁴ 16
λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει⁴ εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ⁵ καὶ
σκιᾷ⁶ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν⁷ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε·⁸ ἤγγικεν⁹ γὰρ ἡ 17
βασίλεια τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα 18
τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας
ἄμφιβληστρον¹¹ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹² Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹³ 19
ὀπίσω¹⁴ μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς¹² ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ 20
δίκτυα¹⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβαῖς¹⁶ ἐκεῖθεν,¹⁷ εἶδεν ἄλλους δύο 21
ἀδελφούς, Ἰάκωβον¹⁸ τὸν τοῦ Ζεβεδαίου¹⁹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν

¹Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ²πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴σκότος, ους, τό, darkness. ⁵χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶σκιᾶ, ᾶς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁷ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸μετανοέω, repent, change my mind. ⁹ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁰Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ἄμφιβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹²ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹³δεῦτε, come!. ¹⁴ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁵δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁶προβαίνω, go forward, advance. ¹⁷ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁸Ἰάκωβος, James, Jacob. ¹⁹Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντα² τὰ δίκτυα³
 αὐτῶν: καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα 22
 αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν⁴ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς 23
 αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων⁵ πάσαν
 νόσον⁶ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁷ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁸ αὐτοῦ εἰς ὅλην 24
 τὴν Συρίαν:⁹ καὶ προσήνεγκαν¹⁰ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹¹ ἔχοντας, ποικίλαις¹²
 νόσοις⁶ καὶ βασάνοις¹³ συνεχομένους,¹⁴ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁵ καὶ
 σεληνιαζομένους,¹⁶ καὶ παραλυτικούς:¹⁷ καὶ ἐθεράπευσεν⁵ αὐτούς. Καὶ 25
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹⁸ καὶ
 Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας¹⁹ καὶ πέραν²⁰ τοῦ Ἰορδάνου.²¹

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ θεραπεύω, heal, care for. ⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁷ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹⁰ προσφέρω, bring to, offer. ¹¹ κακῶς, badly, evilly. ¹² ποικίλος, varied, manifold. ¹³ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹⁷ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁸ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ²⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος¹ αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ 5

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων, 2

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ² τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 3

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·³ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς·⁴ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁵ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁶ καὶ διψῶντες⁷ τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται.⁸

¹ καθίζω, seat, sit. ² πτωχός, poor, poor man (as a noun). ³ πενθέω, mourn, lament. ⁴ πραῦς, gentle, mild. ⁵ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ διψάω, thirst, thirst for. ⁸ χορτάζω, eat until full, be filled.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες: ¹ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ² 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ ³ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ⁴ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ⁵ ἕνεκεν ⁶ δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 10
οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ⁷ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, ⁵ καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν 11

ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ⁸ ἕνεκεν ⁶ ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ⁹ ὅτι ὁ 12

μισθὸς ¹⁰ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ ἐδίωξαν ⁵ τοὺς προφῆτας τοὺς

πρὸ ¹¹ ὑμῶν.

¹ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ² ἐλεέω, have mercy, pity. ³ καθαρός, clean, pure. ⁴ εἰρηνοποιός, ου, ὁ, making peace, pacific. ⁵ διώκω, pursue, persecute. ⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile.

⁸ ψεύδομαι, lie. ⁹ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁰ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹¹ πρὸ, before (gen), before.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι ἀλισθήσεται;³ Εἰς 13
οὐδὲν ἰσχύει⁴ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. 14

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁶ ἐπάνω⁷ ὄρους
κειμένη·⁸ οὐδὲ καίουσιν⁹ λύχνον¹⁰ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹¹ ἀλλ' ἐπὶ 15
τὴν λυχνίαν,¹² καὶ λάμπει¹³ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω¹³ τὸ φῶς 16
ὑμῶν ἔμπροσθεν¹⁴ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹⁵ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹⁶ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον 17
καταλῦσαι¹⁶ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ¹⁷ ὁ οὐρανὸς 18
καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα¹⁸ ἐν ἧ μία κεραία¹⁹ οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁷ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν
πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ²⁰ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,²¹ 19
καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος²¹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ κείμαι, lie, be laid. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹² λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁵ νομίζω, suppose, think. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁸ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁹ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ²⁰ λύω, untie, loose. ²¹ ἐλάχιστος, least, smallest.

οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ¹ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν 20
 πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν
 τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,² Οὐ φονεύσεις·³ ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,⁴ ἔνοχος⁴ 21
 ἔσται τῇ κρίσει·⁵ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ 22
 εἰκῇ⁷ ἔνοχος⁴ ἔσται τῇ κρίσει·⁵ ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,⁸ ἔνοχος⁴
 ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁹ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,¹⁰ ἔνοχος⁴ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹¹ τοῦ
 πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς¹² τὸ δῶρόν¹³ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹⁴ καὶ ἐκεῖ 23
 μνησθῇς¹⁵ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹³ σου 24
 ἔμπροσθεν¹⁶ τοῦ θυσιαστηρίου,¹⁴ καὶ ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹⁷ τῷ ἀδελφῷ
 σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε¹² τὸ δῶρόν¹³ σου. Ἴσθι εὐνοῶν¹⁸ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁹ 25

¹ περισσεύω, abound, be rich. ² ἀρχαῖος, old, ancient. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ ἔνοχος, involved in, liable. ⁵ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁶ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁷ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁸ Ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁰ μωρός, foolish, stupid. ¹¹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹² προσφέρω, bring to, offer. ¹³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁴ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁵ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁷ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁸ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁹ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary.

σου ταχύ,¹ ἕως ὅτου² εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε³ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος⁴
 τῷ κριτῇ,⁵ καὶ ὁ κριτής⁵ σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ,⁶ καὶ εἰς φυλακὴν⁷ βληθήσῃ. 26
 Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,⁸ ἕως ἂν ἀποδῶς⁹ τὸν ἔσχατον
 κοδράντην.¹⁰

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων 27
 γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹² αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν¹¹ αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει¹³ σε, ἔξελε¹⁴ αὐτὸν καὶ βάλε 29
 ἀπὸ σοῦ: συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν¹⁶ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
 σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁷ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει¹³ σε, 30
 ἔκκοψον¹⁸ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν
 μελῶν¹⁶ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁷ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς 31
 ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:¹⁹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι 32

¹ ταχύ, quickly, speedily. ² ὅτου, until. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁰ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹¹ μοιχεύω, commit adultery. ¹² ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ μέλος, ους, τό, member, limb. ¹⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation.

ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός¹ λόγου πορνείας,² ποιεῖ αὐτὴν
μοιχᾶσθαι·³ καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁴ μοιχᾶται.³

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁵ Οὐκ ἐπιорκήσεις,⁶ ἀποδώσεις⁷ δὲ τῷ 33
κυρίῳ τοὺς ὅρκους⁸ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι⁹ ὅλως·¹⁰ μήτε¹¹ ἐν τῷ 34
οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· μήτε¹¹ ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹² ἐστὶν τῶν 35
ποδῶν αὐτοῦ· μήτε¹¹ εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· 36
μήτε¹¹ ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,⁹ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹³ λευκὴν¹⁴ ἢ
μέλαιναν¹⁵ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ¹⁶ ναί,¹⁶ οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν¹⁷ 37
τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

¹ παρεκτός, except for, apart from. ² πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ³ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁴ γαμέω, marry. ⁵ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁶ ἐπιорκέω, swear falsely, make a false vow. ⁷ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁸ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁹ ὁμνύω, swear, take an oath. ¹⁰ ὅλως, altogether, completely. ¹¹ μήτε, neither, nor. ¹² ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ λευκός, white, bright. ¹⁵ μέλας, black, ink. ¹⁶ ναί, yes, truly. ¹⁷ περισσός, excessive, abundant.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα² ἀντὶ¹ ὀδόντος:² 38

ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι³ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει⁴ ἐπὶ τὴν

δεξιὰν σιαγόνα,⁵ στρέψον⁶ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ 40

τὸν χιτῶνά⁷ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγαρεύσει⁸ 41

μῖλιον⁹ ἔν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ 42

σοῦ δανείσασθαι¹⁰ μὴ ἀποστραφῆς.¹¹

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹² σου, καὶ μισήσεις¹³ τὸν ἐχθρόν¹⁴ 43

σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς¹⁴ ὑμῶν, εὐλογεῖτε¹⁵ τοὺς 44

καταρωμένους¹⁶ ὑμᾶς, καλῶς¹⁷ ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν¹³ ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε

ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων¹⁸ ὑμᾶς, καὶ διωκόντων¹⁹ ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ 45

πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον²⁰ αὐτοῦ ἀνατέλλει²¹ ἐπὶ

πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει²² ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.²³ Ἐὰν γὰρ 46

¹ ἀντί, instead of, in place of. ² ὀδούς, ὁ, tooth. ³ ἀντίστημι, resist, oppose. ⁴ ῥαπίζω, slap, strike. ⁵ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁸ ἀγαρεύω, compel, press into service. ⁹ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ¹⁰ δανείζω, lend, borrow. ¹¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹² πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹³ μισέω, hate, detest. ¹⁴ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁵ εὐλογέω, bless. ¹⁶ καταράσθαι, curse. ¹⁷ καλῶς, rightly, well. ¹⁸ ἐπηρέάζω, mistreat, revile. ¹⁹ διώκω, pursue, persecute. ²⁰ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ²¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²² βρέχω, send rain, rain. ²³ ἀδίκος, unjust, unrighteous.

ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹ ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² τὸ
 αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς φίλους³ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁴ 47
 ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁵ 48
 ὥσπερ⁶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός⁵ ἐστιν.

Προσέχετε⁷ τὴν ἐλεημοσύνην⁸ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν⁹ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς 6
 τὸ θεαθῆναι¹⁰ αὐτοῖς: εἰ δὲ μὴγε,¹¹ μισθὸν¹ οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁸ μὴ σαλπίσσης¹² ἔμπροσθέν⁹ σου, ὥσπερ⁶ οἱ 2
 ὑποκριταὶ¹³ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,¹⁴ ὅπως δοξασθῶσιν
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹⁵ τὸν μισθὸν¹ αὐτῶν. Σοῦ δὲ 3
 ποιούντος ἐλεημοσύνην,⁸ μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά¹⁶ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως 4

¹μισθός, οὖ, ὁ, wages, reward. ²τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴περισσός, excessive, abundant. ⁵τέλειος, complete, perfect. ⁶ὥσπερ, just as, even as. ⁷προσέχω, take head of, attend to. ⁸ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁹ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁰θεάομαι, look at, behold. ¹¹μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ¹²σαλπίζω, sound a trumpet. ¹³ὑποκριτής, οὖ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁵ἀπέχω, received, obtain. ¹⁶ἀριστερός, left, on the left.

ἥ σου ἡ ἐλεημοσύνη¹ ἐν τῷ κρυπτῷ²· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ²
αὐτὸς ἀποδώσει³ σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥσπερ⁵ οἱ ὑποκριταί,⁶ ὅτι φιλοῦσιν⁷ ἐν ταῖς 5
συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις⁸ τῶν πλατειῶν⁹ ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως
ἂν φανῶσιν¹⁰ τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹¹ τὸν μισθὸν¹²
αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν¹³ σου, καὶ κλείσας¹⁴ τὴν 6
θύραν¹⁵ σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ²· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ² ἀποδώσει³ σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴ Προσευχόμενοι δὲ μὴ 7
βαττολογήσητε,¹⁶ ὥσπερ⁵ οἱ ἐθνικοί¹⁷· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹⁸
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹⁹ Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε²⁰ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ 8
ὑμῶν ὧν χρειάν²¹ ἔχετε, πρὸ²² τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε 9

¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ² κρυπτός, hidden, secret. ³ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ ὥσπερ, just as, even as. ⁶ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁹ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁰ φαίνω, shine, appear. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ¹³ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁶ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁷ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁸ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁹ εἰσακούω, listen, hear. ²⁰ ὁμοίω, make like, liken. ²¹ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ²² πρὸ, before (gen), before.

ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω¹ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ 10
 βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν 11
 ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον² δὸς ἡμῖν σήμερον.³ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα⁴ 12
 ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις⁵ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁶ ἡμᾶς εἰς 13
 πειρασμόν,⁷ ἀλλὰ ῥύσαι⁸ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ
 ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 14
 παραπτώματα⁹ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹⁰ ἐὰν δὲ μὴ 15
 ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁹ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ
 παραπτώματα⁹ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ¹² οἱ ὑποκριταὶ¹³ σκυθρωποί:¹⁴ 16
 ἀφανίζουσιν¹⁵ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν¹⁶ τοῖς ἀνθρώποις
 νηστεύοντες:¹¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹⁷ τὸν μισθὸν¹⁸ αὐτῶν. Σὺ δὲ 17

¹ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ² ἐπιούσιος, for today, daily. ³ σήμερον, today, now. ⁴ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ⁵ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁷ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ῥύομαι, rescue, save. ⁹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁰ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹¹ νηστεύω, fast. ¹² ὥσπερ, just as, even as. ¹³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹⁵ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹⁶ φαίνω, shine, appear. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward.

νηστεύων¹ ἀλειψαί² σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,³ ὅπως μὴ 18
φανῇς⁴ τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,¹ ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:⁵ καὶ ὁ
πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁵ ἀποδώσει⁶ σοι.

Μὴ θησαυρίζετε⁷ ὑμῖν θησαυροὺς⁸ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς⁹ καὶ βρώσις¹⁰ ἀφανίζει,¹¹ 19
καὶ ὅπου κλέπται¹² διορύσσουσιν¹³ καὶ κλέπτουσιν:¹⁴ θησαυρίζετε⁷ δὲ ὑμῖν 20
θησαυροὺς⁸ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὐτε σῆς⁹ οὐτε βρώσις¹⁰ ἀφανίζει,¹¹ καὶ ὅπου
κλέπται¹² οὐ διορύσσουσιν¹³ οὐδὲ κλέπτουσιν.¹⁴ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁸ 21
ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁵ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ 22
ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁶ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹⁷
ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁸ ἔσται. 23
Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος¹⁹ ἐστίν, τὸ σκότος¹⁹ πόσον;²⁰ Οὐδεὶς δύναται 24
δυσὶν κυρίοις δουλεῦειν:²¹ ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει,²² καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ

¹ νηστεύω, fast. ² ἀλείφω, anoint. ³ νίπτω, wash. ⁴ φαίνω, shine, appear. ⁵ κρυπτός, hidden, secret. ⁶ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁷ θησαυρίζω, lay up, store up. ⁸ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁹ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ¹⁰ βρώσις, εἶδος, ἡ, eating, food. ¹¹ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹² κλέπτω, οὐ, ὁ, thief. ¹³ διορύσσω, break through, break in. ¹⁴ κλέπτω, steal. ¹⁵ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁶ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁷ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁸ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹⁹ σκότος, οὐς, τό, darkness. ²⁰ πόσος, how many? how great? ²¹ δουλεύω, serve, am a slave. ²² μισέω, hate, detest.

ἐνὸς ἀνθέξεται,¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.² Οὐ δύνασθε θεῶ δουλεύειν³ καὶ
 μαμωνᾶ.⁴ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁵ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί 25
 πίητε: μὴδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθησθε.⁶ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς
 τροφῆς,⁷ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁸ Ἐμβλέψατε⁹ εἰς τὰ πετεινὰ¹⁰ τοῦ 26
 οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,¹¹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹²
 καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹³ τρέφει¹⁴ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹⁵
 αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁵ δύναται προσθεῖναι¹⁶ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁷ αὐτοῦ 27
 πῆχυν¹⁸ ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁸ τί μεριμνᾶτε;⁵ Καταμάθετε¹⁹ τὰ κρίνα²⁰ τοῦ 28
 ἀγροῦ,²¹ πῶς αὐξάνει:²² οὐ κοπιᾷ,²³ οὐδὲ νήθει:²⁴ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν 29
 ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁶ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²⁷ τοῦ 30
 ἀγροῦ,²¹ σήμερον²⁸ ὄντα, καὶ αὔριον²⁹ εἰς κλίβανον³⁰ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,³¹ οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;³² Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁵ 31

¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ δουλεύω, serve, am a slave. ⁴ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁶ ἐνδύω, put on, clothe. ⁷ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁸ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹¹ θερίζω, reap, gather. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁴ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁵ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁶ προστίθημι, add, add to. ¹⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁸ πῆχυν, εως, ὁ, cubit. ¹⁹ καταμανθάνω, observe (well), learn. ²⁰ κρίνον, ου, τό, lily. ²¹ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²² αὐξάνω, cause to grow, increase. ²³ κοπιᾶω, toil, labor. ²⁴ νήθω, spin. ²⁵ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁸ σήμερον, today, now. ²⁹ αὔριον, tomorrow. ³⁰ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ³¹ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ³² ὀλιγόπιστος, of little faith.

λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; ¹ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ 32
 ἔθνη ἐπιζητεῖ· ² οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ³ ὅτι χρήζετέ ⁴ τούτων
 ἀπάντων. ⁵ Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην 33
 αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ⁶ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε ⁷ εἰς τὴν 34
 αὔριον· ⁸ ἢ γὰρ αὔριον ⁸ μεριμνήσει ⁷ τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν ⁹ τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία ¹⁰
 αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι ¹¹ κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ 7
 μέτρῳ ¹² μετρεῖτε, ¹³ μετρηθήσεται ¹³ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ¹⁴ τὸ ἐν τῷ 3
 ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ¹⁵ ὀφθαλμῷ δοκὸν ¹⁶ οὐ κατανοεῖς; 4
 Ὡς πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ¹⁴ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ
 σου· καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς ¹⁶ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά, ¹⁸ ἐκβαλε πρῶτον τὴν 5
 δοκὸν ¹⁶ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ¹⁹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ¹⁴ ἐκ

¹ περιβάλλω, put around, clothe. ² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁴ χρήζω, need, have need of. ⁵ ἅπας, each, every. ⁶ προστίθμι, add, add to. ⁷ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁸ αὔριον, tomorrow. ⁹ ἄρκετός, sufficient, enough. ¹⁰ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ¹¹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹³ μετρέω, measure, estimate. ¹⁴ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁵ σός, your, yours. ¹⁶ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁷ κατανοέω, observe, understand. ¹⁸ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁹ διαβλέπω, see clearly, look intently.

τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας² ὑμῶν ἔμπροσθεν³ 6

τῶν χοίρων,⁴ μήποτε⁵ καταπατήσωσιν⁶ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ
στραφέντες⁷ ῥήξωσιν⁸ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε,⁹ καὶ ἀνοιγήσεται 7

ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι⁹ 8

ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, 9

μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁰ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν¹¹ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹² ἐπιδώσει¹⁰ αὐτῷ; 10

Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα¹³ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν,

πόσῳ¹⁴ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν

αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ 12

¹ κύων, ος, ὁ, dog. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵ μήποτε, never, lest perchance. ⁶ καταπατέω, trample under foot. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ κρούω, knock, strike. ¹⁰ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹¹ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ¹² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ δόμα, τος, τό, present, gift. ¹⁴ πόσος, how many? how great?

ὕμεις ποιεῖτε αὐτοῖς: οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης: ² ὅτι πλατεῖα³ ἡ πύλη, ² καὶ εὐρύχωρος⁴ ἡ ὁδὸς ἢ 13

ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ἀπώλειαν, ⁶ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς: τί 14

στενὴ¹ ἡ πύλη, ² καὶ τεθλιμμένη⁷ ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι⁸

εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε⁹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁰ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν 15

ἐνδύμασιν¹¹ προβάτων,¹² ἔσωθεν¹³ δέ εἰσιν λύκοι¹⁴ ἄρπαγες.¹⁵ Ἀπὸ τῶν καρπῶν 16

αὐτῶν ἐπιγινώσθε¹⁶ αὐτούς: μήτι¹⁷ συλλέγουσιν¹⁸ ἀπὸ ἀκανθῶν¹⁹ σταφυλὴν,²⁰

ἢ ἀπὸ τριβόλων²¹ σῦκα;²² Οὕτως πᾶν δένδρον²³ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: 17

τὸ δὲ σαπρὸν²⁴ δένδρον²³ καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον²³ ἀγαθὸν 18

καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον²³ σαπρὸν²⁴ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. 19

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ πλατύς, broad, street. ⁴ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ θλίβω, press, oppress. ⁸ ὀλίγος, little, few. ⁹ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁰ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ¹¹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹² πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ¹⁵ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁶ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁸ συλλέγω, collect, gather. ¹⁹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ²¹ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ²² σῦκον, ου, τό, fig. ²³ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁴ σαπρός, rotten, worthless.

Πᾶν δένδρον¹ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται² καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα³ 20
 γέ⁴ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε⁵ αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, 21
 κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
 τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, 22
 Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ⁶ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁷ καὶ τῷ σῷ⁶ ὀνόματι
 δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ⁶ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ 23
 τότε ὁμολογήσω⁸ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁹ ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε¹⁰ ἀπ' ἐμοῦ οἱ
 ἐργαζόμενοι¹¹ τὴν ἀνομίαν.¹² Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους 24
 καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹³ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,¹⁴ ὅστις ᾠκοδόμησεν¹⁵ τὴν
 οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹⁶ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁷ καὶ ἤλθον οἱ ποταμοί¹⁸ καὶ 25
 ἔπνευσαν¹⁹ οἱ ἄνεμοι,²⁰ καὶ προσέπεσον²¹ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν:
 θεμελίωτο²² γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹⁶ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους 26

¹ δένδρον, ου, τό, tree. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ ἄρα, so, then. ⁴ γέ, indeed, at least. ⁵ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ⁶ σός, your, yours. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹¹ ἐργάζομαι, work, word. ¹² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹³ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁵ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁷ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁸ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁹ πνέω, blow. ²⁰ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ²¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²² θεμελιόω, lay a foundation, found.

τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται¹ ἀνδρὶ μωρῷ,² ὅστις ὠκοδόμησεν³
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·⁴ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁵ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁶ 27
 καὶ ἔπνευσαν⁷ οἱ ἄνεμοι,⁸ καὶ προσέκοψαν⁹ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ
 πτώσις¹⁰ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο¹² οἱ 28
 ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ¹³ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ 29
 οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ ἰδού, 8
 λεπρὸς¹⁴ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με
 καθαρίσαι.¹⁵ Καὶ ἐκτείνας¹⁶ τὴν χεῖρα, ἥψατο¹⁷ αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, 3
 καθαρίσθητι.¹⁵ Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη¹⁵ αὐτοῦ ἡ λέπρα.¹⁸ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 4

¹ ὁμοιόω, make like, liken. ² μωρός, foolish, stupid. ³ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁴ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁵ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁶ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁷ πνέω, blow. ⁸ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ⁹ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁰ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹¹ συντελέω, complete, accomplish. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ διδαχὴ, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹⁴ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁵ καθαρίζω, cleanse, make clean. ¹⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁸ λέπρα, ας, ἡ, leprosy.

Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἶπης· ἀλλὰ ὑπαγε, σεαυτὸν¹ δείξον² τῷ ἱερεῖ,³ καὶ
προσένεγκε⁴ τὸ δῶρον⁵ ὃ προσέταξεν⁶ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁷ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,⁸ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος⁹ 5
παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹⁰ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6
παραλυτικός,¹¹ δεινῶς¹² βασανιζόμενος.¹³ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν 7
θεραπεύσω¹⁴ αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος⁹ ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμι 8
ἱκανὸς¹⁵ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁶ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ
ἰαθήσεται¹⁷ ὁ παῖς¹⁰ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' 9
ἐμαυτὸν¹⁸ στρατιώτας·¹⁹ καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,
Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ 10
ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν,²⁰ καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν
τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην²¹ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν²² 11

¹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ² δείκνυμι, show, point out. ³ ἱερεύς, ἑως, ὁ, priest. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁶ προστάσσω, command, order. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ Καπερναοῦμ, ἦ, Capernaum. ⁹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹² δεινῶς, terribly, vehemently. ¹³ βασανίζω, torment, torture. ¹⁴ θεραπεύω, I will heal, I will care for. ¹⁵ ἱκανός, sufficient, able. ¹⁶ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ²⁰ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²¹ τοσοῦτος, so great, so much. ²² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn.

καὶ δυσμῶν¹ ἥξουσιν,² καὶ ἀνακλιθήσονται³ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
 Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται¹²
 εἰς τὸ σκότος⁴· τὸ ἐξώτερον⁵· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς⁷ τῶν
 ὀδόντων.⁸ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,⁹ Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας¹³
 γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη¹⁰ ὁ παῖς¹¹ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν¹² αὐτοῦ¹⁴
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹³ καὶ ἥψατο¹⁴ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν¹⁵
 αὐτὴν ὁ πυρετός¹⁵· καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει¹⁶ αὐτῷ. Ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης¹⁶
 προσήνεγκαν¹⁸ αὐτῷ δαιμονιζομένους¹⁹ πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα
 λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς²⁰ ἔχοντας ἐθεράπευσεν²¹· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν¹⁷
 διὰ Ἡσαΐου²² τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας²³ ἡμῶν ἔλαβεν,

¹ δυσμή, ἥς, ἡ, the western region. ² ἥκω, have come, am present. ³ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁴ σκότος, οὐς, τό, darkness. ⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ⁶ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁷ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹³ πυρέσσω, suffer with a fever. ¹⁴ ἥπτομαι, touch or handle. ¹⁵ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁶ διακονέω, serve, minister. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁰ κακῶς, badly, evilly. ²¹ θεραπεύω, heal, care for. ²² Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ²³ ἀσθένεια, ἄς, ἡ, weakness, sickness.

καὶ τὰς νόσους¹ ἐβάστασεν.²

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν³ ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.⁴ 18

Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου

ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες⁵ φωλεοὺς⁶ ἔχουσιν, καὶ τὰ 20

πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁸ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει⁹

τὴν κεφαλὴν κλίνει.¹⁰ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 21

ἐπίτρεψόν¹¹ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹² τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 22

εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹² τοὺς ἑαυτῶν

νεκρούς.

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² βαστάζω, bear, carry. ³ κελεύω, order, command. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁶ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁹ ποῦ, where?. ¹⁰ κλίνω, cause to bend, bow. ¹¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹² θάπτω, bury.

Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, ²³
σεισμὸς² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν
κυμάτων:⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁵ Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, ²⁵
λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁶ ἐστε, ²⁶
ὀλιγόπιστοι;⁷ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν⁸ τοῖς ἀνέμοις⁹ καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ
ἐγένετο γαλήνη¹⁰ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν,¹¹ λέγοντες, Ποταπός¹² ²⁷
ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι⁹ καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹³ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹⁴ εἰς τὴν χώραν¹⁵ τῶν Γεργεσηνῶν,¹⁶ ὑπῆντησαν¹⁷ ²⁸
αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁸ ἐκ τῶν μνημείων¹⁹ ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ²⁰ λίαν,²¹
ὥστε μὴ ἰσχύειν²² τινὰ παρελθεῖν²³ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: καὶ ἰδοὺ, ἔκραξαν ²⁹
λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ²⁴ καιροῦ

¹ ἐμβάινω, embark. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ κύμα, τος, τό, wave. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ δειλός, cowardly, timid. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁰ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹² ποταπός, what kind of? what type of? ¹³ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁶ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ²⁰ χαλεπός, hard, difficult. ²¹ λίαν, greatly, very. ²² ἰσχύω, be strong, able. ²³ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁴ πρό, before (gen), before.

βασανίσαι¹ ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν² ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη³ χοίρων⁴ πολλῶν 30
 βοσκομένη.⁵ Οἱ δὲ δαίμονες⁶ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, 31
 ἐπίτρεψον⁷ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην³ τῶν χοίρων.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 32
 Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην³ τῶν χοίρων.⁴ καὶ ἰδού,
 ὥρμησεν⁸ πᾶσα ἡ ἀγέλη³ τῶν χοίρων⁴ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁹ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες⁵ ἔφυγον,¹⁰ καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν 33
 πόλιν ἀπήγγειλαν¹¹ πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.¹² Καὶ ἰδού, πᾶσα ἡ 34
 πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν¹³ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν
 ὅπως μεταβῇ¹⁴ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁵ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς¹⁶ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν¹⁷ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδού, 9
 προσέφερον¹⁸ αὐτῷ παραλυτικὸν¹⁹ ἐπὶ κλίνης²⁰ βεβλημένον: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς
 τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,¹⁹ Θάρσει,²¹ τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ

¹ βασανίζω, torment, torture. ² μακρὰν, far away. ³ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁹ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁰ φεύγω, flee, escape. ¹¹ ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ¹⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁶ ἐμβαίνω, embark. ¹⁷ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁸ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ²⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος 3
βλασφημεῖ.¹ Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις² αὐτῶν εἶπεν, Ὅτι τί ὑμεῖς 4
ἐνθυμεῖσθε³ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,⁴ εἰπεῖν, 5
Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ὅτι 6
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει
τῷ παραλυτικῷ⁵ – Ἐγερθεὶς ἄρῃ σου τὴν κλίνην,⁶ καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.
Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν,⁷ καὶ 7
ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων⁸ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν⁹ εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹⁰ 9
Ματθαῖον¹¹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς
ἠκολούθησεν αὐτῷ.

¹ βλασφημέω, revile, blaspheme. ² ἐνθυμήσις, εὐσ, ἡ, deliberation, thought. ³ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ⁷ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ τελώνιον, οὐ, τό, tax office, tax collector's office. ¹¹ Ματθαῖος, οὐ, ὁ, Matthew.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου¹ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι² καὶ 10
 ἁμαρτωλοὶ³ ἐλθόντες συνανέκειντο⁴ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ 11
 ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν² καὶ
 ἁμαρτωλῶν³ ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 12
 χρειάν⁵ ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁶ ἰατροῦ,⁷ ἀλλ' οἱ κακῶς⁸ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ 13
 μάθετε⁹ τί ἐστίν, Ἐλεον¹⁰ θέλω, καὶ οὐ θυσίαν:¹¹ οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους,
 ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς³ εἰς μετάνοιαν.¹²

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ 14
 Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹³ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;¹³ Καὶ εἶπεν 15
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος¹⁴ πενθεῖν,¹⁵ ἐφ' ὅσον μετ'
 αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹⁶ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹⁷ ἀπ' αὐτῶν ὁ
 νυμφίος,¹⁶ καὶ τότε νηστεύσουσιν.¹³ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει¹⁸ ἐπίβλημα¹⁹ ῥάκους²⁰ 16

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁴ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁵ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁶ ἰσχύω, be strong, able. ⁷ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁰ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹³ νηστεύω, fast. ¹⁴ νυμφών, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁵ πενθέω, mourn, lament. ¹⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁷ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ²⁰ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth.

ἀγνάφου¹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:² αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα³ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,
καὶ χειρὸν⁴ σχίσμα⁵ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον⁶ νέον⁷ εἰς ἀσκοὺς⁸ παλαιούς:² ¹⁷
εἰ δὲ μήγε,⁹ ῥήγνυνται¹⁰ οἱ ἀσκοί,⁸ καὶ ὁ οἶνος⁶ ἐκχεῖται,¹¹ καὶ οἱ ἀσκοὶ⁸
ἀπολούνται: ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον⁶ νέον⁷ εἰς ἀσκοὺς⁸ καινοὺς,¹² καὶ ἀμφότεροι
συντηροῦνται.¹⁴

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων¹⁵ εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ¹⁸
ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹⁶ μου ἄρτι¹⁷ ἐτελεύτησεν:¹⁸ ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες¹⁹ τὴν χεῖρά σου
ἐπ’ αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ ¹⁹
μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ αἱμορροοῦσα²⁰ δώδεκα ἔτη,²¹ προσελθοῦσα ²⁰
ὀπισθεν,²² ἥψατο²³ τοῦ κρασπέδου²⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ²¹
Ἐὰν μόνον ἅψωμαι²³ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς ²²

¹ ἀγναφος, new, unshrunk. ² παλαιός, old, ancient. ³ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁴ χείρων, worse. ⁵ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁶ οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ἀσμός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁰ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹¹ ἐκχέω, pour out, shed. ¹² καινός, new, fresh. ¹³ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁴ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁵ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁶ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁷ ἄρτι, now, just now. ¹⁸ τελευτάω, die, end. ¹⁹ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ²⁰ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ²¹ ἔτος, ους, τό, year. ²² ὀπισθεν, behind, after. ²³ ἅπτομαι, touch or handle. ²⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ²⁵ ἐπιστρέφω, turn to, return.

καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν, Θάρσει,¹ θύγατερ·² ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη
 ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος,³ 23
 καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς⁴ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁵ λέγει αὐτοῖς, 24
 Ἀναχωρεῖτε·⁶ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁷ ἀλλὰ καθεύδει.⁸ Καὶ κατεγέλων⁹
 αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν¹⁰ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 25
 ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁷ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹¹ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

Καὶ παράγοντι¹² ἐκεῖθεν¹³ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, κράζοντες 27
 καὶ λέγοντες, Ἐλέησον¹⁴ ἡμᾶς, υἱὲ Δαβίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 28
 προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι
 τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,¹⁵ κύριε. Τότε ἤψατο¹⁶ τῶν ὀφθαλμῶν 29
 αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν 30
 οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο¹⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² θυγάτηρ, προς, ἡ, daughter. ³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁴ αὐλητῆς, οὔ, ὁ, flute player, pipe player. ⁵ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁸ καθεύδω, sleep. ⁹ καταγελᾶω, deride, ridicule. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹² παράγω, pass by, depart. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁵ ναί, yes, truly. ¹⁶ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁷ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly.

γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. 31

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν² αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν³ 32

δαιμονιζόμενον.⁴ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός·⁵ καὶ 33

ἐθαύμασαν⁶ οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁷ ἐφάνη⁸ οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ 34

Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι⁹ τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν¹⁰ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,¹¹ διδάσκων ἐν ταῖς 35

συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων

πᾶσαν νόσον¹² καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹³ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, 36

ἐσπλαγχνίσθη¹⁴ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι¹⁵ καὶ ἐρριμμένοι¹⁶ ὥσει¹⁷

πρόβατα¹⁸ μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹⁹ Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν 37

θερισμὸς²⁰ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται²¹ ὀλίγοι·²² δεήθητε²³ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ 38

¹ διαφημίζω, spread abroad, report. ² προσφέρω, bring to, offer. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁶ οὐδέποτε, never. ⁷ φαίνω, shine, appear. ⁸ ἄρχων, ὄντος, ὁ, ruler, prince. ⁹ περιάγω, lead around, go about. ¹⁰ κώμη, ἡς, ἡ, village. ¹¹ θεραπεύω, heal, care for. ¹² νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁶ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁷ ὥσει, like, about. ¹⁸ πρόβατον, οὐ, τό, sheep. ¹⁹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ²⁰ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ²¹ ἐργάτης, οὐ, ὁ, workman, laborer. ²² ὀλίγος, little, few. ²³ δέομαι, ask, request.

θερισμοῦ,¹ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας² εἰς τὸν θερισμὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος³ τοὺς δώδεκα μαθητάς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν **10**

πνευμάτων ἀκαθάρτων,⁴ ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν⁵ πᾶσαν νόσον⁶

καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁷

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος **2**

Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁸ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος⁹ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,¹⁰ καὶ

Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος,¹¹ καὶ Βαρθολομαῖος:¹² Θωμᾶς,¹³ καὶ **3**

Ματθαῖος¹⁴ ὁ τελώνης:¹⁵ Ἰάκωβος⁹ ὁ τοῦ Ἀλφαίου,¹⁶ καὶ Λεββαῖος¹⁷ ὁ

ἐπικληθεὶς¹⁸ Θαδδαῖος:¹⁹ Σίμων ὁ Κανανίτης,²⁰ καὶ Ἰούδας²¹ Ἰσκαριώτης²² ὁ καὶ **4**

παραδοὺς αὐτόν.

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ³ προσκαλέω, summon. ⁴ ἀκάθαρτος, unclean, impure. ⁵ θεραπεύω, heal, care for. ⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁷ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ Ἰάκωβος, James, Jacob. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹¹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹² Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹³ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁴ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁷ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ¹⁸ ἐπικαλέω, call upon, invoke. ¹⁹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ²⁰ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ²¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας¹ αὐτοῖς, λέγων, Εἰς 5
 ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν² μὴ εἰσέλθῃτε· πορεύεσθε 6
 δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα³ τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ 7
 κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας⁵ 8
 θεραπεύετε,⁶ λεπροὺς⁷ καθαρίζετε,⁸ δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν⁹ ἐλάβετε,
 δωρεὰν⁹ δότε. Μὴ κτήσῃσθε¹⁰ χρυσόν,¹¹ μηδὲ ἄργυρον,¹² μηδὲ χαλκὸν¹³ εἰς τὰς 9
 ζώνας¹⁴ ὑμῶν, μὴ πήραν¹⁵ εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,¹⁶ μηδὲ ὑποδήματα,¹⁷ μηδὲ 10
 ῥάβδους·¹⁸ ἄξιός¹⁹ γὰρ ὁ ἐργάτης²⁰ τῆς τροφῆς²¹ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν 11
 ἢ κώμην²² εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε²³ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός¹⁹ ἐστίν· κακεῖ²⁴ μέναιτε, ἕως
 ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ἦ 12
 ἡ οἰκία ἁγία,¹⁹ ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἁγία,¹⁹ ἡ εἰρήνη
 ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.²⁵ Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξῃται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς 14

¹ παραγγέλλω, order, command. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ⁵ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁶ θεραπεύω, heal, care for. ⁷ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁸ καθαρίζω, cleanse, make clean. ⁹ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁰ κτάσμαι, acquire, win. ¹¹ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹² ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹³ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁴ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁵ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁶ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁸ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁹ ἄξιός, worthy, deserving. ²⁰ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²¹ τροφή, ης, ἡ, food, nourishment. ²² κώμη, ης, ἡ, village. ²³ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²⁴ κακεῖ, and there. ²⁵ ἐπιστρέφω, turn to, return.

λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε¹ τὸν
 κονιορτὸν² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον³ ἔσται γῇ Σοδόμων 15
 καὶ Γομόρρων⁵ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,⁶ ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα⁷ ἐν μέσῳ λύκων·⁸ γίνεσθε οὖν φρόνιμοι⁹ 16
 ὡς οἱ ὄφεις,¹⁰ καὶ ἀκέραιοι¹¹ ὡς αἱ περιστεραι.¹² Προσέχετε¹³ δὲ ἀπὸ τῶν 17
 ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁴ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁵ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁶ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε 18
 ἕνεκεν¹⁷ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹⁸ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν 19
 ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε¹⁹ πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς 20
 ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 21
 πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται²⁰ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,²¹ καὶ θανατώσουσιν²²

¹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ² κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁴ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁵ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹¹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹³ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ²⁰ ἐπανίστημι, rise up against. ²¹ γονεύς, εως, ὁ, parent. ²² θανατόω, put to death, subdue.

αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι¹ ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας² 22
εἰς τέλος,³ οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν⁴ ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, 23
φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ
Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. 24
Ἀρκετὸν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ
κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸ Βεελζεβοῦλ⁹ ἐκάλεσαν, πόσω¹⁰ μᾶλλον
τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστιν 26
κεκαλυμμένον¹² ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ 27
λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ οὖς¹⁶ ἀκούετε,
κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁷ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ 28
σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν

¹ μισέω, hate, detest. ² ὑπομένω, tarry, endure. ³ τέλος, οὗς, τό, end, purpose. ⁴ διώκω, pursue, persecute. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὗ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ἀς, ἡ, darkness. ¹⁶ οὖς, οὗς, τό, ear. ¹⁷ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.¹ Οὐχὶ δύο 29
 στρουθία² ἀσσαρίου³ πωλεῖται; ⁴ Καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ⁵
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες⁶ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι⁷ 30
 εἰσὶν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων² διαφέρετε⁸ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις 31
 ὁμολογήσῃ⁹ ἐν ἔμοι ἔμπροσθεν¹⁰ τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω⁹ καὶ ἐν αὐτῷ
 ἔμπροσθεν¹⁰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται¹¹ με 33
 ἔμπροσθεν¹⁰ τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι¹¹ αὐτὸν καὶ ἐμπροσθεν¹⁰ τοῦ πατρὸς
 μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹² ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, 34
 ἀλλὰ μάχαιραν.¹³ Ἦλθον γὰρ διχάσαι¹⁴ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ 35
 θυγατέρα¹⁵ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην¹⁶ κατὰ τῆς πενθερᾶς¹⁷ αὐτῆς: 36
 καὶ ἐχθροὶ¹⁸ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁹ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν²⁰ πατέρα ἢ μητέρα 37

¹ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ² στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ³ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ⁴ πωλέω, sell. ⁵ ἄνευ, without (gen). ⁶ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁷ ἀριθμέω, number, count. ⁸ διαφέρω, differ, carry through. ⁹ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹² νομίζω, suppose, think. ¹³ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁴ διχάζω, divide in two, set at variance. ¹⁵ θυγάτηρ, προς, ἡ, daughter. ¹⁶ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ¹⁷ πενθερά, ᾶς, ἡ, mother-in-law. ¹⁸ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁹ οἰκειακός, one of a family. ²⁰ φιλέω, love, kiss.

ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·¹ καὶ ὁ φιλῶν² υἱὸν ἢ θυγατέρα³ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ
ἔστιν μου ἄξιος·¹ καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν⁴ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω⁵ 38
μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.¹ Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ 39
ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁶ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 40
Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν⁷ προφήτου λήψεται· καὶ ὁ 41
δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν⁷ δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν 42
ποτίσῃ⁸ ἓνα τῶν μικρῶν⁹ τούτων ποτήριον¹⁰ ψυχροῦ¹¹ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν⁷ αὐτοῦ.

¹ ἄξιος, worthy, deserving. ² φιλέω, love, kiss. ³ θυγάτηρ, τὸς, ἡ, daughter. ⁴ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁵ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁷ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁹ μικρός, small, little. ¹⁰ ποτήριον, οὗ, τό, cup, drinking cup. ¹¹ ψυχρός, cold, cold hearted.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς διατάσων² τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, **11**

μετέβη³ ἐκεῖθεν⁴ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁵ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν **2**

μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;⁶ Καὶ **3**

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε⁷ Ἰωάννη ὃ

ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁸ καὶ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ **5**

καθαρίζονται,¹¹ καὶ κωφοὶ¹² ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ¹³

εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὅς ἐάν μὴ σκανδαλισθῇ¹⁴ ἐν ἐμοί. Τούτων **6**

δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί

ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον¹⁵ θεάσασθαι;¹⁶ Κάλαμον¹⁷ ὑπὸ ἀνέμου¹⁸ σαλευόμενον;¹⁹ **8**

Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς²⁰ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;²¹ Ἰδοὺ,

οἱ τὰ μαλακὰ²⁰ φοροῦντες²² ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων²³ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί **9**

¹ τελέω, finish, fulfill. ² διατάσσω, command, give orders to. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁵ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ καθαρίζω, cleanse, make clean. ¹² κωφός, deaf, dumb. ¹³ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁵ ἔρημος, οὐ, ἡ, wilderness, desert. ¹⁶ θεάομαι, look at, behold. ¹⁷ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ἄνεμος, οὐ, ὁ, wind. ¹⁹ σαλεύω, shake, excite. ²⁰ μαλακός, soft, effeminate. ²¹ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²² φορέω, wear, bear. ²³ βασιλείος, kingly, royal.

ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί,¹ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον² προφήτου. 10

Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου

πρὸ³ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει⁴ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν⁵ σου. Ἀμὴν 11

λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς⁶ γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ

βαπτιστοῦ:⁷ ὁ δὲ μικρότερος⁸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. 12

Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁷ ἕως ἄρτι⁹ ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν βιάζεται,¹⁰ καὶ βιασταὶ¹¹ ἀρπάζουσιν¹² αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφηταὶ 13

καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν:¹³ καὶ εἰ θέλετε δεῖξασθαι, αὐτός ἐστιν 14

Ἡλίας¹⁴ ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ᾧ¹⁵ ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω¹⁶ 15

τὴν γενεάν¹⁷ ταύτην; Ὁμοία¹⁸ ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς¹⁹ καθημένοις, καὶ

προσφωνοῦσιν²⁰ τοῖς ἐταίροις²¹ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡυλῆσαμεν²² ὑμῖν, καὶ 17

οὐκ ὠρχήσασθε:²³ ἐθρηνήσαμεν²⁴ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.²⁵ Ἦλθεν γὰρ 18

¹ ναί, yes, truly. ² περισσός, excessive, abundant. ³ πρὸ, before (gen), before. ⁴ κατασκευάζω, prepare, build. ⁵ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁶ γεννητός, born, begotten. ⁷ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ μικρός, small, little. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ βιάζω, use force, violence. ¹¹ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ¹² ἀρπάζω, seize, snatch. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah. ¹⁵ οὗς, οὐς, τό, ear. ¹⁶ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁷ γενεά, ἅς, ἡ, generation. ¹⁸ ὅμοιος, like, similar. ¹⁹ ἀγορά, ἅς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²⁰ προσφωνέω, call to, summon. ²¹ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ²² αὐλέω, play a flute, play the flute. ²³ ὀρχέομαι, dance. ²⁴ θρηνέω, lament, mourn. ²⁵ κόπτω, strike, smite.

Ἰωάννης μήτε¹ ἐσθίων μήτε¹ πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ¹⁹
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος² καὶ
 οἰνοπότης,³ τελωνῶν⁴ φίλος⁵ καὶ ἁμαρτωλῶν.⁶ Καὶ ἐδικαιώθη⁷ ἡ σοφία ἀπὸ τῶν
 τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν⁸ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ²⁰
 ὅτι οὐ μετενόησαν.⁹ Οὐαί¹⁰ σοι, Χοραζίν,¹¹ οὐαί¹⁰ σοι, Βηθσαιῖδά,¹² ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ ²¹
 καὶ Σιδῶνι¹⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁵ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁶
 καὶ σποδῷ¹⁷ μετενόησαν.⁹ Πλὴν¹⁸ λέγω ὑμῖν, Τύρῳ¹³ καὶ Σιδῶνι¹⁴ ἀνεκτότερον¹⁹ ²²
 ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,²⁰ ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,²¹ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ²³
 ὑψωθείσα,²² ἕως Ἰδοῦ²³ καταβιβασθήσῃ:²⁴ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις²⁵ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι²⁶ τῆς σήμερον.²⁷ Πλὴν¹⁸ λέγω ²⁴

¹ μήτε, neither, nor. ² φάγος, ου, ὁ, glutton. ³ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁶ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁷ δικαιοῶ, justify, pronounce righteous. ⁸ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁹ μετανοέω, repent, change my mind. ¹⁰ οὐαί, woe! alas! woe! ¹¹ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ¹² Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ¹³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁴ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁵ πάλαι, long ago, of old. ¹⁶ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁷ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁸ πλὴν, however, but. ¹⁹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ²⁰ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ²¹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ²² ὑψόω, lift up, exalt. ²³ Ἰδοὺ, ου, ὁ, Hades. ²⁴ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁷ σήμερον, today, now.

ὕμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων¹ ἀνεκτότερον² ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,³ ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁴ σοι, πάτερ, 25

κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁵ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁶ καὶ συνετῶν,⁷

καὶ ἀπεκάλυψας⁸ αὐτὰ νηπίοις.⁹ Ναί,¹⁰ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως¹¹ ἐγένετο εὐδοκία¹² 26

ἔμπροσθέν¹³ σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς 27

ἐπιγινώσκει¹⁴ τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,¹⁴ εἰ μὴ ὁ

υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται¹⁵ ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.⁸ Δεῦτε¹⁶ πρὸς με πάντες οἱ 28

κοπιῶντες¹⁷ καὶ πεφορτισμένοι,¹⁸ καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹⁹ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν²⁰ 29

μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε²¹ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός²² εἰμι καὶ ταπεινός²³ τῇ καρδίᾳ:

καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν²⁴ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός²⁰ μου χρηστός,²⁵ καὶ 30

τὸ φορτίον²⁶ μου ἐλαφρόν²⁷ ἐστίν.

¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ³ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁴ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁶ σοφός, wise. ⁷ συνετός, intelligent, clever. ⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁹ νήπιος, infant, child. ¹⁰ ναί, yes, truly. ¹¹ οὕτως, thus, so. ¹² εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁴ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁵ βούλομαι, wish, will. ¹⁶ δεῦτε, come!. ¹⁷ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁸ φορτίζω, load, burden. ¹⁹ ἀναπαύω, refresh, take rest. ²⁰ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ²¹ μανθάνω, learn, ascertain. ²² πραῦς, gentle, mild. ²³ ταπεινός, humble, downcast. ²⁴ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²⁵ χρηστός, good, kind. ²⁶ φορτίον, ου, τό, burden, load. ²⁷ ἐλαφρός, light, easy to bear.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων·¹ οἱ δὲ **12**
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,² καὶ ἤρξαντο τίλλειν³ στάχνας⁴ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ **2**
 Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν⁵
 ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε⁶ τί ἐποίησεν Δαυίδ, ὅτε **3**
 ἐπείνασεν² αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ **4**
 τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξδον⁵ ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς
 μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν⁸ μόνοις; Ἦ οὐκ ἀνέγνωτε⁶ ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς **5**
 σάββασιν οἱ ἱερεῖς⁸ ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁹ καὶ ἀναίτιοί¹⁰ εἰσιν; **6**
 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, Ἦλεον¹¹ **7**
 θέλω καὶ οὐ θυσίαν,¹² οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹³ τοὺς ἀναιτίους.¹⁰ Κύριος γάρ ἐστιν **8**
 τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

¹ σπόριμος, grain field, sown. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁶ ἀναγινώσκω, read. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ἱερεὺς, εως, ὁ, priest. ⁹ βεβηλόω, profane, desecrate. ¹⁰ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ¹¹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹² θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν² ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν⁹
τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν·³ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν⁴ τοῖς
σάββασιν θεραπεύειν;⁵ ἵνα κατηγορήσωσιν⁶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς¹¹
ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον⁷ ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ⁸ τοῦτο τοῖς
σάββασιν εἰς βόθυνον,⁹ οὐχὶ κρατήσῃ¹⁰ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹¹ οὖν διαφέρει¹²
ἄνθρωπος προβάτου.⁷ Ὡστε ἔξεστιν⁴ τοῖς σάββασιν καλῶς¹³ ποιεῖν. Τότε λέγει¹³
τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹⁴ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹⁴ καὶ ἀποκατεστάθη¹⁵
ὑγιής¹⁶ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁷ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ¹⁴
ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹⁸ ἐκεῖθεν·²
καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν⁵ αὐτοὺς πάντας, καὶ¹⁶
ἐπετίμησεν¹⁹ αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν²⁰ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ¹⁷
ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδού, ὁ παῖς²² μου ὃν ἠρέτισα·²³ ὁ¹⁸

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁵ θεραπεύω, heal, care for. ⁶ κατηγορέω, accuse, charge. ⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁹ βόθυνος, ου, ό, pit, ditch. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² διαφέρω, differ, carry through. ¹³ καλῶς, rightly, well. ¹⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁶ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²⁰ φανερός, manifest, apparent. ²¹ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah. ²² παῖς, ό, male or female child, servant. ²³ αἵρετιζω, choose.

ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν,
καὶ κρίσιν² τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.³ Οὐκ ἐρίσει,⁴ οὐδὲ κραυγάσει·⁵ οὐδὲ ἀκούσει 19
τις ἐν ταῖς πλατείαις⁶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον⁷ συντετριμμένον⁸ οὐ 20
κατεάξει,⁹ καὶ λίνον¹⁰ τυφόμενον¹¹ οὐ σβέσει·¹² ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος¹³ τὴν
κρίσιν.² Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.¹⁴ 21

Τότε προσηνέχθη¹⁵ αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁶ τυφλὸς καὶ κωφός·¹⁷ καὶ ἐθεράπευσεν 22
αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν¹⁷ καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹⁹ 23
πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁰ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι 24
ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ²¹
ἄρχοντι²² τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις²³ αὐτῶν εἶπεν 25
αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα²⁴ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται·²⁵ καὶ πᾶσα πόλις ἢ

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁴ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁷ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁸ συντριβῶ, break in pieces, crush. ⁹ κατάρνυμι, break in pieces. ¹⁰ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ¹¹ τύφω, raise smoke. ¹² σβέννυμι, quench, extinguish. ¹³ νίκος, ους, τό, victory. ¹⁴ ἐλπίζω, hope, hope for. ¹⁵ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁷ κωφός, deaf, dumb. ¹⁸ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²¹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ²² ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ²³ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ²⁴ μερίζω, divide, part. ²⁵ ἐρημόω, destroy, strip.

οἰκία μερισθεῖσα¹ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς² τὸν Σατανᾶν² 26
ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:¹ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ 27
ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ³ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;
Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.⁴ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ 28
δαιμόνια, ἄρα⁵ ἔφθασεν⁶ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις 29
εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ⁷ καὶ τὰ σκεύη⁸ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁹ ἐὰν μὴ
πρῶτον δῆσῃ¹⁰ τὸν ἰσχυρόν;⁷ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁹ Ὁ μὴ ὢν 30
μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹¹ Διὰ τοῦτο 31
λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹² ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία¹² οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν εἴπη 32
λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν εἴπη κατὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ
μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον¹³ καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ 33

¹ μερίζω, divide, part. ² Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ³ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ⁴ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁵ ἄρα, so, then. ⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁰ δέω, bind, tie. ¹¹ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹³ δένδρον, ου, τό, tree.

ποιήσατε τὸ δένδρον¹ σαπρόν,² καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:² ἐκ γὰρ τοῦ
καρποῦ τὸ δένδρον¹ γινώσκεται. Γεννήματα³ ἐχιδνῶν,⁴ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ 34
λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος⁵ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς 35
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν 36
ῥῆμα ἄργόν,⁷ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν⁸ περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως.⁹ Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ,¹⁰ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου 37
καταδικασθήσῃ.¹¹

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, Διδάσκαλε, 38
θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ¹² πονηρὰ 39
καὶ μοιχαλὶς¹³ σημεῖον ἐπιζητεῖ:¹⁴ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁵ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ¹⁶ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς¹⁵ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹⁷ τοῦ 40

¹ δένδρον, ου, τό, tree. ² σαπρός, rotten, worthless. ³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁵ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁶ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ ἄργός, inactive, idle. ⁸ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁰ δικαιώω, justify, pronounce righteous. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² γενεά, ᾶς, ἡ, generation. ¹³ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁵ Ἰωνᾶς, ᾶ, ὁ, Jonah. ¹⁶ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

κήτους¹ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευῖται² 41
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει³ μετὰ τῆς γενεᾶς⁴ ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν⁵ αὐτήν:
ὅτι μετενόησαν⁶ εἰς τὸ κήρυγμα⁷ Ἰωνᾶ,⁸ καὶ ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ⁸ ὧδε. Βασίλισσα 42
νότου¹⁰ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει³ μετὰ τῆς γενεᾶς⁴ ταύτης καὶ κατακρινεῖ⁵
αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹¹ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:¹²
καὶ ἰδοὺ, πλείον Σολομῶνος¹² ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον¹³ πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ 43
τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται¹⁴ δι' ἀνύδρων¹⁵ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁶ καὶ οὐχ
εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω¹⁷ εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹⁸ ἐξῆλθον. Καὶ ἔλθὼν 44
εὐρίσκει σχολάζοντα,¹⁹ σεσαρωμένον²⁰ καὶ κεκοσμημένον.²¹ Τότε πορεύεται καὶ 45
παραλαμβάνει²² μεθ' ἑαυτοῦ ἐπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ
εἰσελθόντα κατοικεῖ²³ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου

¹ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ² Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ³ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁴ γενεά, ᾱς, ἡ, generation. ⁵ κατακρίνω, condemn. ⁶ μετανοέω, repent, change my mind. ⁷ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁸ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁹ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁰ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹³ ἀκάθαρτος, unclean, impure. ¹⁴ διέρχομαι, cross over, pass through. ¹⁵ ἀνύδρος, ους, ὁ, waterless, dry. ¹⁶ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁷ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁸ ὅθεν, from where, from which. ¹⁹ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ²⁰ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ²¹ κοσμέω, adorn, put into order. ²² παραλαμβάνω, receive, take. ²³ κατοικέω, inhabit, dwell.

χείρονα¹ τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ² ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46

εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἴδού, ἡ μήτηρ 47

σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ 48

ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ

ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας³ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 49

Ἴδού, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ 50

πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ⁴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν 13

θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ 2

πλοῖον ἐμβάντα⁵ καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁶ εἰστῆκει. Καὶ 3

ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἴδού, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ

¹χείρων, worse. ²γενεά, ās, ἡ, generation. ³ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁴ἀδελφὴ, ἡς, ἡ, sister. ⁵ἐμβαίνω, embark. ⁶αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach.

σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ 4
 πετεινὰ¹ καὶ κατέφαγεν² αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,³ ὅπου οὐκ εἶχεν 5
 γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁴ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁵ γῆς· ἡλίου⁶ δὲ 6
 ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.¹⁰ Ἄλλα δὲ 7
 ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹¹ καὶ ἀπέπνιξαν¹² αὐτά. 8
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹³ ὃ δὲ 9
 ἐξήκοντα,¹⁴ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁵ Ὁ ἔχων ὦτα¹⁶ ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; 10
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια¹⁷ τῆς 11
 βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται 12
 αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται·¹⁸ ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθηθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 13
 Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ

¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁵ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁶ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² ἀποπνίγω, choke, drown. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁶ οὖς, ους, τό, ear. ¹⁷ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹⁸ περισσεύω, abound, be rich.

ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.¹ Καὶ ἀναπληροῦται² αὐτοῖς ἡ 14
 προφητεία³ Ἡσαΐου,⁴ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁵ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε:¹ καὶ
 βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. Ἐπαχύνθη⁶ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, 15
 καὶ τοῖς ὠσὶν⁷ βαρέως⁸ ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν:⁹
 μήποτε¹⁰ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν⁷ ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ
 συνῶσιν,¹ καὶ ἐπιστρέψωσιν,¹¹ καὶ ἰάσομαι¹² αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ 16
 ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὦτα⁷ ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν 17
 ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν¹³ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον:
 καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν 18
 τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,¹ 19
 ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάξει¹⁴ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός
 ἐστὶν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁵ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ 20
 τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν¹⁶ 21

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἀναπληρόω, fill up, fulfill. ³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ παχύνω, fatten. ⁷ ὠς, ους, τό, ear. ⁸ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁹ καμμύω, close (the eyes), close. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁵ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁶ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root.

ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός¹ ἐστίν· γενομένης δὲ θλίψεως² ἢ διωγμοῦ³ διὰ τὸν
 λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁴ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁵ σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
 λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁶ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁷ τοῦ πλούτου⁸
 συμπνίγει⁹ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁰ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν 23
 σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών·¹¹ ὃς δὲ¹² καρποφορεῖ,¹³ καὶ
 ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁴ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁵ ὁ δὲ τριάκοντα.¹⁶

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁷ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹⁸ ἡ βασιλεία τῶν 24
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα¹⁹ ἐν τῷ ἀγρῷ²⁰ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ 25
 καθεύδειν²¹ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς²² καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια²³ ἀνὰ²⁴
 μέσον τοῦ σίτου,²⁵ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν²⁶ ὁ χόρτος²⁷ καὶ καρπὸν 26
 ἐποίησεν, τότε ἐφάνη²⁸ καὶ τὰ ζιζάνια.²³ Προσελθόντες δὲ οἱ δούλοι τοῦ 27

¹ πρόσκαιρος, temporary, passing. ² θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ³ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁶ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁷ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁸ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁹ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁰ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹¹ συνίημι, understand, consider. ¹² δὲ, also, indeed. ¹³ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ²⁰ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²¹ καθεύδω, sleep. ²² ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ²³ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ²⁴ ἀνά, upwards, upon. ²⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁶ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁸ φαίνω, shine, appear.

οἰκοδεσπότου¹ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα² ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ³
 ἀγρῷ;⁴ Πόθεν⁵ οὖν ἔχει ζιζάνια;⁶ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς⁷ ἄνθρωπος τοῦτο 28
 ἐποίησεν. Οἱ δὲ δούλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν⁸ αὐτά; 29
 Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ: μήποτε,⁹ συλλέγοντες⁸ τὰ ζιζάνια,⁶ ἐκριζώσητε¹⁰ ἅμα¹¹ αὐτοῖς
 τὸν σῖτον.¹² Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹³ ἀμφοτέρα¹⁴ μέχρι¹⁵ τοῦ θερισμοῦ:¹⁶ καὶ ἐν 30
 καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁶ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,¹⁷ Συλλέξατε⁸ πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁶ καὶ
 δήσατε¹⁸ αὐτὰ εἰς δέσμας¹⁹ πρὸς τὸ κατακαῦσαι²⁰ αὐτά: τὸν δὲ σῖτον¹²
 συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²¹ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²² αὐτοῖς, λέγων, Ὁμοία²³ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 31
 οὐρανῶν κόκκῳ²⁴ σινάπεως,²⁵ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ⁴ αὐτοῦ: 32
 ὁ μικρότερον²⁶ μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων:² ὅταν δὲ αὐξηθῇ,²⁷ μεῖζον

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ³ σός, your, yours. ⁴ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁷ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹¹ ἅμα, at the same time. ¹² σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹³ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁴ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁷ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹⁸ δέω, bind, tie. ¹⁹ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ²⁰ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²¹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²² παρατίθημι, set before, entrust. ²³ ὅμοιος, like, similar. ²⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁵ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁶ μικρός, small, little. ²⁷ αὐξάνω, cause to grow, increase.

τῶν λαχάνων¹ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,² ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ³ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ κατασκηνοῦν⁴ ἐν τοῖς κλάδοις⁵ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοιά⁶ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν 33
ζύμη,⁷ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν⁸ εἰς ἀλεύρου⁹ σάτα¹⁰ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹¹
ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς¹² 34
παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, 35
λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεῦξομαι¹³ κεκρυμμένα⁸ ἀπὸ
καταβολῆς¹⁴ κόσμου.

¹ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ⁵ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ⁶ ὅμοιος, like, similar. ⁷ ζύμη, ης, ή, leaven, ferment. ⁸ κρύπτω, conceal, hide. ⁹ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹⁰ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹¹ ζυμώω, leaven, ferment. ¹² χωρίς, separate, apart from (gen). ¹³ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ¹⁴ καταβολή, ης, ή, foundation, depositing.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ 36
 μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων² τοῦ
 ἀγροῦ.³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα⁴ ἐστὶν ὁ 37
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός³ ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα,⁴ οὗτοί 38
 εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια² εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρός⁵ 39
 ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος·⁶ ὁ δὲ θερισμὸς⁷ συντέλεια⁸ τοῦ αἰῶνός ἐστιν·
 οἱ δὲ θερισταὶ⁹ ἄγγελοί εἰσιν. Ὡςπερ¹⁰ οὖν συλλέγεται¹¹ τὰ ζιζάνια² καὶ πυρὶ 40
 καίεται,¹² οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁸ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς 41
 τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν¹¹ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
 πάντα τὰ σκάνδαλα¹³ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,¹⁴ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς 42
 εἰς τὴν κάμινον¹⁵ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν
 ὀδόντων.¹⁸ Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν¹⁹ ὡς ὁ ἥλιος²⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ 43

¹ φράζω, explain, interpret. ² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁴ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁵ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ⁶ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁷ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁹ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹⁰ ὥςπερ, just as, even as. ¹¹ συλλέγω, collect, gather. ¹² καίω, burn, ignite. ¹³ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁴ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁵ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁶ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁹ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ²⁰ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight.

πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὧτα¹ ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία² ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ³ κεκρυμμένῳ⁴ ἐν τῷ ἀγρῷ,⁵ 44

ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:⁴ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα

ἔχει πωλεῖ,⁶ καὶ ἀγοράζει⁷ τὸν ἀγρὸν⁵ ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία² ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ⁸ ζητοῦντι καλοὺς 45

μαργαρίτας:⁹ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον¹⁰ μαργαρίτην,⁹ ἀπελθὼν πέπρακεν¹¹ 46

πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν⁷ αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία² ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη¹² βληθείση εἰς τὴν 47

θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους¹³ συναγαγούση: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48

ἀναβιβάσαντες¹⁴ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,¹⁵ καὶ καθίσαντες,¹⁶ συνέλεξαν¹⁷ τὰ καλὰ εἰς

¹ οὖς, ους, τό, ear. ² ὅμοιος, like, similar. ³ θησαυρός, οὖ, ὁ, storehouse, treasure. ⁴ κρύπτω, conceal, hide. ⁵ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἀγοράζω, buy. ⁸ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ⁹ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁰ πολύτιμος, very precious, costly. ¹¹ πιπράσκω, sell. ¹² σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ¹³ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁴ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ¹⁵ αἰγιαλός, οὖ, ὁ, seashore, beach. ¹⁶ καθίζω, seat, sit. ¹⁷ συλλέγω, collect, gather.

ἀγγεῖα,¹ τὰ δὲ σαπρὰ² ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ³ τοῦ αἰῶνος: 49
 ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν⁴ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,
 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁵ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁶ καὶ ὁ 50
 βρυγμὸς⁷ τῶν ὀδόντων.⁸

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε⁹ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,¹⁰ κύριε. Ὁ 51
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹¹ εἰς τὴν βασιλείαν
 τῶν οὐρανῶν ὅμοιός¹² ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότης,¹³ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ
 θησαυροῦ¹⁴ αὐτοῦ καινὰ¹⁵ καὶ παλαιά.¹⁶

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁷ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρην¹⁸ ἐκεῖθεν:¹⁹ 53
 καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα²⁰ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,
 ὥστε ἐκπλήττεσθαι²¹ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν²² τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ

¹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ² σαπρὸς, rotten, worthless. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁴ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁵ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁶ κλαυθμὸς, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁷ βρυγμὸς, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁹ συνίημι, understand, consider. ¹⁰ ναί, yes, truly. ¹¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹² ὅμοιος, like, similar. ¹³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁴ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ καινός, new, fresh. ¹⁶ παλαιός, old, ancient. ¹⁷ τελέω, finish, fulfill. ¹⁸ μεταίρω, go away, depart. ¹⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁰ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²² πόθεν, from where? whence.

δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος¹ υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται 55
 Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος² καὶ Ἰωσῆς³ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας;⁴ 56
 Καὶ αἱ ἀδελφαὶ⁵ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν⁶ οὖν τούτῳ ταῦτα
 πάντα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁷ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν 57
 προφήτης ἄτιμος,⁸ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁹ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ 58
 ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλές, διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁰ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης¹¹ ὁ τετράρχης¹² τὴν ἀκοήν¹³ Ἰησοῦ, καὶ 14
 εἶπεν τοῖς παισὶν¹⁴ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής¹⁵· αὐτὸς ἠγέρθη
 ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν¹⁶ ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ 3
 Ἡρώδης¹¹ κρατήσας¹⁷ τὸν Ἰωάννην ἔδησεν¹⁸ αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ,¹⁹ διὰ
 Ἡρωδιάδα²⁰ τὴν γυναῖκα Φιλίππου²¹ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ 4

¹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ² Ἰάκωβος, James, Jacob. ³ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁵ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁹ πατρίς, ἶδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁰ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹¹ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ¹² τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹³ ἀκοή, ἥς, ἡ, hearing, report. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁶ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁷ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁸ δέω, bind, tie. ¹⁹ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ²⁰ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²¹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip.

Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν¹ σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνει, ἐφοβήθη 5
τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ² δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου,³ 6
ὠρχήσατο⁴ ἡ θυγάτηρ⁵ τῆς Ἡρωδιάδος⁶ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν⁷ τῷ Ἡρώδῃ·³ 7
ὅθεν⁸ μεθ' ὅρκου⁹ ὠμολόγησεν¹⁰ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, 8
προβιβασθεῖσα¹¹ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹² τὴν
κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹³ Καὶ ἐλυπήθη¹⁴ ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς 9
ὅρκους⁹ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹⁵ ἐκέλευσεν¹⁶ δοθῆναι· καὶ πέμψας 10
ἀπεκεφάλισεν¹⁷ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.¹⁸ Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ 11
πίνακι,¹² καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ·¹⁹ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 12
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν²⁰ αὐτό· καὶ ἐλθόντες
ἀπήγγειλαν²¹ τῷ Ἰησοῦ.

¹ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ² γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ³ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁴ ὀρχέομαι, dance. ⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁶ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁷ ἀρέσκω, please, serve. ⁸ ὅθεν, from where, from which. ⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁰ ὁμολογέω, confess, profess. ¹¹ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹² πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹³ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁴ λυπέω, grieve, pain. ¹⁵ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁶ κελεύω, order, command. ¹⁷ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁸ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²⁰ θάπτω, bury. ²¹ ἀπαγγέλλω, announce, report.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹ ἐκεῖθεν² ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον³ τόπον κατ'¹³
 ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁴ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ¹⁴
 ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁵ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
 ἐθεράπευσεν⁶ τοὺς ἀρρώστους⁷ αὐτῶν. Ὁψίας⁸ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ¹⁵
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἑρμῆς³ ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν·⁹
 ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας¹⁰ ἀγοράσωσιν¹¹ ἑαυτοῖς
 βρώματα.¹² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν¹³ ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε¹⁶
 αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε¹⁴
 ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.¹⁵ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας¹⁶¹⁸
 τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹⁷ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹⁸ λαβὼν τοὺς πέντε¹⁴ ἄρτους καὶ
 τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁵ ἀναβλέψας¹⁹ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,²⁰ καὶ κλάσας²¹
 ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον²⁰

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁴ πεζῇ, by land, on foot. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ θεραπεύω, heal, care for. ⁷ ἄρρωστος, sick, ill. ⁸ ὄψιος, late. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ ἀγοράζω, buy. ¹² βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹³ χρειά, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁴ πέντε, five, 5. ¹⁵ ἰχθύς, ύος, ὁ, fish. ¹⁶ κελεύω, order, command. ¹⁷ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁰ εὐλογέω, bless. ²¹ κλάω, break.

πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹ καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον² τῶν κλασμάτων,³ δώδεκα
κοφίνους⁴ πλήρεις.⁵ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ⁶ πεντακισχίλιοι,⁷ χωρὶς⁸ 21
γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν⁹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 22
προάγειν¹¹ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹² ἕως οὗ ἀπολύσει τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας 23
τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι: ὁψίας¹³ δὲ γενομένης,
μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁴ ὑπὸ 24
τῶν κυμάτων: ¹⁵ ἦν γὰρ ἐναντίος¹⁶ ὁ ἄνεμος.¹⁷ Τετάρτη¹⁸ δὲ φυλακῇ¹⁹ τῆς νυκτὸς 25
ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες 26
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,²⁰ λέγοντες ὅτι
Φάντασμα²¹ ἐστίν: καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου²² ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ 27
Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε:²³ ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ 28

¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ² περισσεύω, abound, be rich. ³ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁴ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ⁵ πλήρης, full. ⁶ ὡσεὶ, like, about. ⁷ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁸ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁹ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ προάγω, lead forth, go before. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ βασανίζω, torment, torture. ¹⁵ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁶ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁷ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁸ τέταρτος, fourth. ¹⁹ φυλακῇ, ἧς, ἡ, guard, prison. ²⁰ ταρασσω, trouble, agitate. ²¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ²² φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ²³ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν¹ με πρὸς σε ἔλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ 29
 εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ
 ὕδατα, ἔλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον² ἰσχυρόν³ ἐφοβήθη· καὶ 30
 ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι⁴ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31
 Ἰησοῦς ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁶ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁷ εἰς
 τί ἐδίστασας;⁸ Καὶ ἐμβάντων⁹ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν¹⁰ ὁ ἄνεμος·² οἱ δὲ 32
 ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες¹² ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹³ Καὶ ἐπιγινόντες¹⁴ αὐτὸν οἱ 34
 ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὄλην τὴν περίχωρον¹⁵ ἐκείνην, καὶ
 προσήνεγκαν¹⁶ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹⁷ ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα 36
 μόνον ἄψωνται¹⁸ τοῦ κρασπέδου¹⁹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο¹⁸
 διεσώθησαν.²⁰

¹ κελεύω, order, command. ² ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ διστάζω, doubt, waver. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ κοπάζω, stop, abate. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² διαπεράω, cross over, pass through. ¹³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁴ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁵ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁶ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁷ κακῶς, badly, evilly. ¹⁸ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁹ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ²⁰ διασώζω, save, bring safely to.

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, **15**
λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹ τὴν παράδοσιν² τῶν **2**
πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται³ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ **3**
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,⁴ λέγων, Τίμα⁵ τὸν πατέρα **4**
καὶ τὴν μητέρα: καί, Ὁ κακολογῶν⁶ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:⁷ **5**
ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,⁸ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
ὠφελῇθῃς,⁹ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁵ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ **6**
ἠκυρώσατε¹⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν: ὑποκριταί,¹¹ **7**
καλῶς¹² προεφήτευσεν¹³ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹⁴ λέγων, Ἐγγίξει¹⁵ μοι ὁ λαὸς οὗτος **8**
τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσιν¹⁶ με τιμᾷ,⁵ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω¹⁷
ἀπέχει¹⁸ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁹ δὲ σέβονται²⁰ με, διδάσκοντες διδασκαλίας²¹ **9**

¹ παραβαίνω, go aside, transgress. ² παράδοσις, εὖ, ἡ, tradition, instruction. ³ νίπτω, wash. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁷ τελευτάω, die, end. ⁸ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² καλῶς, rightly, well. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁵ ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁶ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁷ πόρρω, far (away), far. ¹⁸ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁹ μάτην, in vain, no end. ²⁰ σέβομαι, reverence, worship. ²¹ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine.

ἐντάλματα¹ ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος² τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, 10
 Ἀκούετε καὶ συνίετε.³ Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ⁴ τὸν ἄνθρωπον: 11
 ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον⁵ ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ⁴ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;⁶ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα 13
 φυτεία,⁷ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν⁸ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,⁹ ἐκριζωθήσεται.¹⁰ Ἄφετε 14
 αὐτούς: ὁδηγοί¹¹ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν: τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,¹²
 ἀμφοτέροι¹³ εἰς βόθυνον¹⁴ πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, 15
 Φράσον¹⁵ ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹⁶ καὶ ὑμεῖς 16
 ἀσύνετοί¹⁷ ἐστε; Οὐπω¹⁸ νοεῖτε¹⁹ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²⁰ εἰς τὸ στόμα εἰς 17
 τὴν κοιλίαν²¹ χωρεῖ,²² καὶ εἰς ἀφεδρῶνα²³ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα⁵ ἐκ 18
 τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κακείνα²⁴ κοινοῖ⁴ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ 19

¹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ² προσκαλέω, summon. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ κοινῶ, make common, defile. ⁵ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ⁶ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁷ φυτεία, ας, ἡ, plant. ⁸ φυτεύω, plant. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹¹ ὁδηγός, οὗ, ὁ, leader, guide. ¹² ὁδηγέω, lead, guide. ¹³ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁴ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁵ φράζω, explain, interpret. ¹⁶ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ¹⁷ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹⁸ οὐπω, not yet. ¹⁹ νοέω, understand, consider. ²⁰ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²² χωρέω, make room for, hold. ²³ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ²⁴ κακείνος, and he, and she.

γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοί¹ πονηροί, φόνοι,² μοιχεῖαι,³ πορνεῖαι,⁴
 κλοπαί,⁵ ψευδομαρτυρίαι,⁶ βλασφημίαι.⁷ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα⁸ τὸν 20
 ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους⁹ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ⁸ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν¹⁰ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹¹ εἰς τὰ μέρη¹² Τύρου¹³ καὶ Σιδῶνος.¹⁴ 21

Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία¹⁵ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁶ ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκράυγασεν¹⁷ 22

αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν¹⁸ με, κύριε, υἱὲ Δαυίδ· ἡ θυγάτηρ¹⁹ μου κακῶς²⁰

δαιμονίζεται.²¹ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ 23

αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν²² ἡμῶν. 24

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα²³ τὰ ἀπολωλότα

οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει²⁴ μοι. 25

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ 26

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁴ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁶ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ κοινώω, make common, defile. ⁹ ἄνιπτος, unwashed. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² μέρος, ους, τό, part, portion. ¹³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁵ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁰ κακῶς, badly, evilly. ²¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²² ὀπισθεν, behind, after. ²³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ²⁴ βοηθέω, come to the aid of.

βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹ Ἦ δὲ εἶπεν, Ναί,² κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹ ἐσθίει ἀπὸ 27
τῶν ψιγίων³ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης⁴ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε 28
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ⁵ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι
ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη⁶ ἡ θυγάτηρ⁷ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁸ ἐκεῖθεν⁹ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: καὶ 29
ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσήλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες 30
μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,¹⁰ τυφλούς, κωφούς,¹¹ κυλλούς,¹² καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ
ἔρριψαν¹³ αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν¹⁴ αὐτούς: ὥστε 31
τοὺς ὄχλους θαυμάσαι,¹⁵ βλέποντας κωφούς¹¹ λαλοῦντας, κυλλούς¹² ὑγιεῖς,¹⁶
χωλούς¹⁰ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

¹ κυνάριον, ου, τό, little dog. ² ναί, yes, truly. ³ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ ὦ, Oh! omega. ⁶ ἰάομαι, heal. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² κυλλός, crippled, lame. ¹³ ρίπτω, throw, cast. ¹⁴ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁵ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹⁶ ὑγιής, whole, healthy.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Σπλαγχνίζομαι² ἐπὶ 32
 τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν³ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν:
 καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις⁴ οὐ θέλω, μήποτε⁵ ἐκλυθῶσιν⁶ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ 33
 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν⁷ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ⁸ ἄρτοι τοσοῦτοι,⁹
 ὥστε χορτάσαι¹⁰ ὄχλον τοσοῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους¹¹ ἄρτους 34
 ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα¹² ἰχθύδια.¹³ Καὶ ἐκέλευσεν¹⁴ τοῖς ὄχλοις 35
 ἀναπεσεῖν¹⁵ ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁶ 36
 εὐχαριστήσας¹⁷ ἔκλασεν,¹⁸ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ
 ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁰ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον¹⁹ τῶν 37
 κλασμάτων,²⁰ ἑπτὰ σφυρίδας²¹ πλήρεις.²² Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι²³ 38
 ἄνδρες, χωρὶς²⁴ γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη²⁵ εἰς 39
 τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια²⁶ Μαγδαλά.²⁷

¹ προσκαλέω, summon. ² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³ προσμένω, wait longer, remain. ⁴ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁵ μήποτε, never, lest perchance. ⁶ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁹ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² ὀλίγος, little, few. ¹³ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁴ κελεύω, order, command. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁷ εὐχαριστεῖω, give thanks, thank. ¹⁸ κλάω, break. ¹⁹ περισσεύω, abound, be rich. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²² πλήρης, full. ²³ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²⁴ χωρίς, separate, apart from (gen). ²⁵ ἐμβαίνω, embark. ²⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁷ Μαγδαλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ πειράζοντες² ἐπηρώτησαν **16**

αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι³ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, **2**

Ὅψίας⁴ γενομένης λέγετε, Εὐδία⁵ πυρράζει⁶ γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,⁷ **3**

Σήμερον⁸ χειμών⁹ πυρράζει⁶ γὰρ στυγνάζων¹⁰ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹¹ τὸ μὲν

πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹² τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ

δύνασθε; Γενεὰ¹³ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹⁴ σημεῖον ἐπιζητεῖ¹⁵ καὶ σημεῖον οὐ **4**

δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁶ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁷

αὐτοὺς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁸ ἐπελάθοντο¹⁹ ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ **5**

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε²⁰ ἀπὸ τῆς ζύμης²¹ τῶν Φαρισαίων

καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ διελογίζοντο²² ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ **7**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² πειράζω, test, tempt. ³ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁶ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁷ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁸ σήμερον, today, now. ⁹ χειμών, ὥνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹¹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² διακρίνω, discriminate, judge. ¹³ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ¹⁴ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ¹⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁶ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²⁰ προσέχω, take head of, attend to. ²¹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²² διαλογίζομαι, debate, reason.

ἐλάβομεν. Γνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹ ἐν ἑαυτοῖς, 8
 ὀλιγόπιστοι,² ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω³ νοεῖτε,⁴ οὐδὲ μνημονεύετε⁵ τοὺς 9
 πέντε⁶ ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,⁷ καὶ πόσους⁸ κοφίνους⁹ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς 10
 ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,¹⁰ καὶ πόσας⁸ σφυρίδας¹¹ ἐλάβετε; Πῶς οὐ 11
 νοεῖτε,⁴ ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹² ἀπὸ τῆς ζύμης¹³ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;¹⁴ Τότε συνήκαν¹⁵ ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν¹² ἀπὸ 12
 τῆς ζύμης¹³ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς¹⁶ τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδδουκαίων.¹⁴

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη¹⁷ Καισαρείας¹⁸ τῆς Φιλίππου¹⁹ ἠρώτα τοὺς 13
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν;²⁰ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν;²¹ 14

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² ὀλιγόπιστος, of little faith. ³ οὐπω, not yet. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ πέντε, five, 5. ⁷ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ¹⁰ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹¹ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹² προσέχω, take head of, attend to. ¹³ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ¹⁴ Σαδδουκαῖος, οὐ, ὁ, Sadducee. ¹⁵ συνίημι, understand, consider. ¹⁶ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹⁷ μέρος, οὐς, τό, part, portion. ¹⁸ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹⁹ Φίλιππος, οὐ, ὁ, Philip. ²⁰ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ²¹ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah.

ἄλλοι δὲ Ἰερεμίαν,¹ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με 15
λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ 16
θεοῦ τοῦ ζώντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων 17
Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν² σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ ἐγὼ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ³ 18
οἰκοδομήσω⁴ μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι⁵ Ἅδου⁶ οὐ κατισχύσουσιν⁷ αὐτῆς. 19
Καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς⁸ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης⁹ ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται δεδεμένον⁹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
λελυμένον¹⁰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο¹¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 20
μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

¹ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ² ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁴ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁵ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁶ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ⁷ κατισχύω, overpower, prevail. ⁸ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ δέω, bind, tie. ¹⁰ λύω, untie, loose. ¹¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύνειν¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν 21
εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν² ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ 22
προσλαβόμενος³ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν⁴ αὐτῷ λέγων, Ὅπως⁵ σοι,
κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς⁶ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω⁷ 23
μου, Σατανᾶ,⁸ σκάνδαλόν⁹ μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς¹⁰ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω⁷ μου 24
ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω¹¹ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς 25
δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹³ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν· τί γὰρ ὠφελεῖται 26
ἄνθρωπος ἔάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,¹⁵ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;¹⁶ Ἡ
τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹⁷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27

¹ δείκνυμι, show, point out. ² πάσχω, suffer, am acted upon. ³ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁴ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁵ ὡς, gracious, merciful. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁸ Σατανᾶς, ἄ, ὁ, Satan, adversary. ⁹ σκάνδαλον, οὐ, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁰ φρονέω, think, judge. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁴ ὠφελέω, profit, help. ¹⁵ κερδαίνω, gain, win. ¹⁶ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁷ ἀντάλλαγμα, τοσ, τό, exchange, purchasing price.

ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ
τότε ἀποδώσει¹ ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν² αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες 28
ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται³ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁴ παραλαμβάνει⁵ ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον⁶ καὶ 17
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁷ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁸ κατ' ἰδίαν. 2
Καὶ μετεμορφώθη⁹ ἔμπροσθεν¹⁰ αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹¹ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ
ἥλιος,¹² τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκά¹³ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὥφθησαν 3
αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας,¹⁴ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 4
Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις,
ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹⁶ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ.¹⁴ Ἔτι 5
αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλη¹⁷ φωτεινὴ¹⁸ ἐπεσκίασεν¹⁹ αὐτούς· καὶ ἰδοὺ,

¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ² πράξις, εὖ, ἡ, deed, function. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ἕξ, six, 6. ⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ⁶ Ἰάκωβος, James, Jacob. ⁷ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁸ ὑψηλός, high, lofty. ⁹ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ λάμπω, shine. ¹² ἥλιος, οὐ, ὁ, sun, sunlight. ¹³ λευκός, white, bright. ¹⁴ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah. ¹⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁶ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁷ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁸ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop.

φωνή ἐκ τῆς νεφέλης,¹ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα:² αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον 6
 αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.³ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο⁴ αὐτῶν καὶ 7
 εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες⁵ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, 8
 οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 9
 Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὄραμα,⁷ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν
 ὅτι Ἡλίαν⁸ δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας⁸ 11
 μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει⁹ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας⁸ ἤδη 12
 ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν¹⁰ αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν:
 οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν¹¹ ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν¹² οἱ 13

¹νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ²εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ³σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ἥπτομαι, touch or handle. ⁵ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle.

⁸Ἡλίας, ου, ό, Elijah. ⁹ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁰ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹¹πάσχω, suffer, am acted upon. ¹²συνίημι, understand, consider.

μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσήλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν² 14

αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν³ μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται⁴ καὶ κακῶς⁵ 15

πάσχει·⁶ πολλάκις⁷ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις⁷ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ 16

προσήνεγκα⁸ αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.⁹

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹⁰ γενεὰ¹¹ ἄπιστος¹² καὶ διεστραμμένη,¹³ ἕως 17

πότε¹⁴ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε¹⁴ ἀνέξομαι¹⁵ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. 18

Καὶ ἐπετίμησεν¹⁶ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ

ἐθεραπεύθη⁹ ὁ παῖς¹⁷ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ 19

Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁸ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε

πίστιν ὡς κόκκον¹⁹ σινάπεως,²⁰ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι²¹ ἐντεῦθεν²²

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ ἐλέέω, have mercy, pity. ⁴ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ πάσχω, suffer, am acted upon. ⁷ πολλάκις, often, many times. ⁸ προσφέρω, bring to, offer. ⁹ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁰ ὦ, Oh! omega. ¹¹ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ¹² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹³ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁴ πότε, when? at what time? ¹⁵ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁶ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ¹⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁸ ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁹ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ²⁰ σίναπι, εὖς, τό, mustard plant, mustard. ²¹ μεταβαίνω, depart, leave. ²² ἐντεῦθεν, hence, on each side.

ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται·¹ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ² ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος³ οὐκ 21

ἐκπορεύεται⁴ εἰ μὴ ἐν προσευχῇ⁵ καὶ νηστεία.⁶

Ἀναστρεφομένων⁷ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ 22

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν 23

αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν⁸ σφόδρα.⁹

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,¹⁰ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα¹¹ λαμβάνοντες 24

τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ¹² τὰ δίδραχμα;¹¹ Λέγει, Ναί. 25

Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν¹⁴ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι

δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη¹⁵ ἢ κῆνσον;¹⁶

Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλοτριῶν;¹⁷ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν 26

ἄλλοτριῶν.¹⁷ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα¹⁸ γε¹⁹ ἐλεύθεροί²⁰ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ³ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁴ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ⁵ προσευχή, ἥς, ἡ, prayer, place for prayer. ⁶ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ⁷ ἀναστρέφω, return, live. ⁸ λυπέω, grieve, pain. ⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁰ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ δίδραχμον, οὗ, τό, double drachma, double-drachma. ¹² τελέω, finish, fulfill. ¹³ ναί, yes, truly. ¹⁴ προφθάνω, anticipate, come before. ¹⁵ τέλος, οὗς, τό, end, purpose. ¹⁶ κῆνσος, οὗ, ὁ, government tax, poll tax. ¹⁷ ἄλλότριος, strange, foreign. ¹⁸ ἄρα, so, then. ¹⁹ γέ, indeed, at least. ²⁰ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation.

σκανδαλίσωμεν¹ αὐτούς, πορευθεῖς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,² καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν³ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα·⁴ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ⁵ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα⁶ μείζων **18**

ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος⁷ ὁ Ἰησοῦς παιδίον **2**

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε⁸ **3**

καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **4**

Ὅστις οὖν ταπεινώσει⁹ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ

βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί **5**

μου, ἐμὲ δέχεται· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ¹ ἓνα τῶν μικρῶν¹⁰ τούτων τῶν **6**

πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει¹¹ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ¹² μύλος¹³ ὄνικος¹⁴ εἰς τὸν

τράχηλον¹⁵ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ¹⁶ ἐν τῷ πελάγει¹⁷ τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ¹⁸ **7**

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ³ ἰχθύς, υός, ὁ, fish. ⁴ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ⁷ προσκαλέω, summon. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ ταπεινός, humble, humiliate. ¹⁰ μικρός, small, little. ¹¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹² κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹³ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ¹⁴ ὄνικος, of or for an ass. ¹⁵ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁶ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁷ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁸ οὐαί, woe! alas! woe!

τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ¹ἀνάγκη ²γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· ¹πλὴν
οὐαὶ ⁴τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ¹ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ 8
πούς σου σκανδαλίζει ⁵σε, ἔκκοψον ⁶αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ⁷ἢ κυλλόν, ⁸ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει ⁵σε, ἔξελε ⁹ 9
αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον ¹⁰εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν ¹¹τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ 10
καταφρονήσητε ¹²ἐνὸς τῶν μικρῶν ¹³τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι
αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 11
Ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν ¹⁴πρόβατα, ¹⁵καὶ πλανηθῇ ¹⁶ἐν ἑξ αὐτῶν· οὐχὶ
ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα, ¹⁷ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; ¹⁶Καὶ 13

¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ³ πλὴν, however, but. ⁴ οὐαί, woe! alas! woe! ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ κυλλός, crippled, lame. ⁹ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁰ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹¹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹² καταφρονέω, think little of, despise. ¹³ μικρός, small, little. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁶ πλανᾶω, deceive, lead astray. ¹⁷ ἐννέα, nine, 9.

ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς
ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ πεπλανημένοις.² Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα 14
ἔμπροσθεν³ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν⁴
τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ⁵ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον⁶ αὐτὸν μεταξὺ⁷ σοῦ 15
καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁸ τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ 16
ἀκούσῃ, παράλαβε⁹ μετὰ σοῦ ἑτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων¹⁰ ἢ
τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐὰν δὲ παρακούσῃ¹¹ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ 17
καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,¹¹ ἔστω σοι ὥσπερ¹² ὁ ἐθνικός¹³ καὶ ὁ τελώνης.¹⁴ 18
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε¹⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα¹⁵ ἐν τῷ οὐρανῷ·
καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε¹⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα¹⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν 19
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός

¹ ἐννέα, nine, 9. ² πλανᾶω, deceive, lead astray. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ μικρός, small, little. ⁵ ἁμαρτάνω, sin. ⁶ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁷ μεταξὺ, between, after. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁰ μάρτυς, υρὸς, ὁ, witness. ¹¹ παρακούω, overhear, listen. ¹² ὥσπερ, just as, even as. ¹³ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ δέω, bind, tie. ¹⁶ λύω, untie, loose. ¹⁷ συμφωνέω, agree with, agree together.

πράγματος¹ οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς. Οὗ² γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν 20
μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις³ ἁμαρτήσῃ⁴ εἰς ἐμέ ὁ 21
ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;⁵ Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω 22
σοι ἕως ἐπτάκις,⁵ ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις⁶ ἐπτά. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθῃ⁷ ἡ 23
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συναῖραι⁸ λόγον μετὰ
τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁸ προσηνέχθη⁹ αὐτῷ εἷς 24
ὀφειλέτης¹⁰ μυρίων¹¹ ταλάντων.¹² Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι¹³ ἐκέλευσεν¹⁴ 25
αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ παραθῆναι,¹⁵ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι.¹³ Πесὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνει αὐτῷ, 26
λέγων, Κύριε, μακροθύμησον¹⁶ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.¹³ 27

¹ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ² οὗ, where, when. ³ ποσάκις, how often? how often. ⁴ ἁμαρτάνω, sin. ⁵ ἐπτάκις, seven times. ⁶ ἑβδομηκοντάκις, seventy times. ⁷ ὁμοιόω, make like, liken. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁰ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹¹ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ¹² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹³ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁴ κελεύω, order, command. ¹⁵ πιπράσκω, sell. ¹⁶ μακροθυμέω, be patient, suffer long.

Σπλαγχνισθεῖς¹ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον
 ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἓνα τῶν συνδούλων³ αὐτοῦ, 28
 ὃς ὤφειλεν⁴ αὐτῷ ἑκατὸν⁵ δηνάρια,⁶ καὶ κρατήσας⁷ αὐτὸν ἔπνιγεν,⁸ λέγων,
 Ἀπόδος⁹ μοι εἴ τι ὀφείλεις.⁴ Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος³ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας 29
 αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον¹⁰ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω⁹ σοι. 30
 Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν,¹¹ ἕως οὗ ἀποδῶ⁹ τὸ
 ὀφειλόμενον.⁴ Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι³ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν¹² 31
 σφόδρα:¹³ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁴ τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. 32
 Τότε προσκαλεσάμενος¹⁵ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δούλε πονηρέ,
 πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν¹⁶ ἐκείνην ἀφήκᾰ σοι, ἐπεὶ¹⁷ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ σὲ 33
 ἐλεῆσαι¹⁸ τὸν σύνδουλόν³ σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;¹⁸ Καὶ ὀργισθεῖς¹⁹ ὁ κύριος 34
 αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,²⁰ ἕως οὗ ἀποδῶ⁹ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον⁴

¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ² δάνειον, ου, τό, loan, debt. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ ὀφείλω, owe, ought. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁸ πνίγω, choke, strangle. ⁹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁰ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹¹ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ διασαφείω, report, explain. ¹⁵ προσκαλέω, summon. ¹⁶ ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty. ¹⁷ ἐπεὶ, when, since. ¹⁸ ἐλέεω, have mercy, pity. ¹⁹ ὀργίζω, irritate, provoke. ²⁰ βασανιστής, οὔ, ὁ, jailer, torturer.

αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε 35

ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα² αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετήρην⁴ ἀπὸ τῆς 19

Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁵ τῆς Ἰουδαίας⁶ πέραν⁷ τοῦ Ἰορδάνου.⁸ Καὶ 2

ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν⁹ αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ 3

προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες¹⁰ αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ

ἔξεστιν¹¹ ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;¹² Ὁ δὲ 4

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε¹³ ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν¹⁴ καὶ

θῆλυ¹⁵ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν¹⁶ τούτου καταλείψει¹⁷ ἄνθρωπος τὸν 5

πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται¹⁸ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἕσονται

οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὅστε οὐκέτι¹⁹ εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς 6

συνέζευξεν,²⁰ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.²¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς 7

¹ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ μεταίρω, go away, depart. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁰ πειράζω, test, tempt. ¹¹ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹³ ἀναγινώσκω, read. ¹⁴ ἄρσεν, male. ¹⁵ θῆλυς, female, woman. ¹⁶ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁸ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁹ οὐκέτι, no longer, no more. ²⁰ συζεύγνυμι, join together, unite. ²¹ χωρίζω, separate, depart.

ἐνετείλατο¹ δοῦναι βιβλίον² ἀποστασίου,³ καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς 8
 ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν⁴ ὑμῶν ἐπέτρεψεν⁵ ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς
 γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,⁶ καὶ γαμήσῃ⁷ ἄλλην, μοιχᾶται:⁸
 καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας⁷ μοιχᾶται.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ 10
 οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία⁹ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει¹⁰ γαμῆσαι.⁷
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν¹¹ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. 11
 Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,¹² οἵτινες ἐκ κοιλίας¹³ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως:¹⁴ καὶ εἰσιν
 εὐνοῦχοι,¹² οἵτινες εὐνουχίσθησαν¹⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹²
 οἵτινες εὐνούχισαν¹⁵ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος
 χωρεῖν¹¹ χωρεῖτω.¹¹

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁴ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁶ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹¹ χωρέω, make room for, hold. ¹² εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ¹³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁴ οὕτως, thus, so. ¹⁵ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

Τότε προσηνήχθη¹ αὐτῷ παιδιά, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ² αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται: οἱ 13
 δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν³ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά, καὶ μὴ 14
 κωλύετε⁴ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με: τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
 οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς² αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.⁵ Καὶ ἰδού, εἷς 15
 προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν
 αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. 17
 Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας;⁶ 18
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:⁷ οὐ μοιχεύσεις:⁸ οὐ κλέψεις:⁹ οὐ
 ψευδομαρτυρήσεις:¹⁰ τίμα¹¹ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν 19
 πλησίον¹² σου ὡς σεαυτόν.¹³ Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,¹⁴ Πάντα ταῦτα 20
 ἐφυλαξάμην¹⁵ ἐκ νεότητός¹⁶ μου: τί ἔτι ὑστερῶ;¹⁷ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις 21
 τέλειος¹⁸ εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν¹⁹ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,²⁰ καὶ

¹ προσφέρω, bring to, offer. ² ἐπιτίθηναι, lay upon, put. ³ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁴ κωλύω, forbid, hinder. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁷ φονεύω, kill, murder. ⁸ μοιχεύω, commit adultery. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price. ¹² πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁴ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ¹⁵ φυλάσσω, guard, keep. ¹⁶ νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁷ ὑστερέω, lack, need. ¹⁸ τέλειος, complete, perfect. ¹⁹ πωλέω, sell. ²⁰ πτωχός, poor, poor man (as a noun).

ἔξεις θησαυρὸν¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,² ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος³ ²²

τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα⁵ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως⁶ ²³

πλούσιος⁷ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, ²⁴

εὐκοπώτερόν⁸ ἐστὶν κάμηλον⁹ διὰ τρυπήματος¹⁰ ῥαφίδος¹¹ διελθεῖν,¹² ἢ

πλούσιον⁷ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ²⁵

αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο¹³ σφόδρα,¹⁴ λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁵ δύναται σωθῆναι; ²⁶

Ἐμβλέψας¹⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹⁷ ἐστίν,

παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.¹⁸ Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ²⁷

ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα¹⁵ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ ²⁸

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ

παλιγγενεσίᾳ¹⁹ ὅταν καθίσῃ²⁰ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δεῦρο, until now, come here! ³ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ εὐκοπώτερον, easier. ⁹ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁰ τρυπήμα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹¹ ῥαφίς, ίδος, ἡ, needle. ¹² διέρχομαι, cross over, pass through. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁸ δυνατός, powerful, possible. ¹⁹ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ²⁰ καθίζω, seat, sit.

καθίσεσθε¹ καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς² τοῦ
 Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,³ ἢ πατέρα, ἢ 29
 μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,⁴ ἕνεκεν⁵ τοῦ ὀνόματός μου,
 ἑκατονταπλασίονα⁶ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁷ Πολλοὶ δὲ 30
 ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοιά⁸ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁹ ὅστις 20
 ἐξῆλθεν ἅμα¹⁰ πρωὶ¹¹ μισθώσασθαι¹² ἐργάτας¹³ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁴ αὐτοῦ. Καὶ 2
 συμφωνήσας¹⁵ μετὰ τῶν ἐργατῶν¹³ ἐκ δηναρίου¹⁶ τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν
 αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁴ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους 3
 ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁷ ἀργούς¹⁸· καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν 4
 ἀμπελῶνα,¹⁴ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν 5
 περὶ ἕκτην¹⁹ καὶ ἑνάτην²⁰ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.²¹ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην²² 6

¹ καθίζω, seat, sit. ² φυλή, ἥς, ἡ, tribe, race. ³ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁴ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁵ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁶ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ ὅμοιος, like, similar. ⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁰ ἅμα, at the same time. ¹¹ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹² μισθόω, hire, hire out. ¹³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹⁵ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁸ ἀργός, inactive, idle. ¹⁹ ἕκτος, sixth. ²⁰ ἑνατος, ninth. ²¹ ὡσαύτως, likewise. ²² ἐνδέκατος, eleventh.

ὥραν ἐξελθών, εὔρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε
 ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς 7
 ἐμισθώσατο.² Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,³ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ
 δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος³ τῷ 8
 ἐπιτρόπῳ⁵ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁶ καὶ ἀπόδος⁷ αὐτοῖς τὸν μισθόν,⁸
 ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν 9
 ἐνδεκάτην⁹ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ¹⁰ δηνάριον.¹¹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρώτοι ἐνόμισαν¹² ὅτι 10
 πλείονα λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ¹⁰ δηνάριον.¹¹ Λαβόντες δὲ 11
 ἐγόγγυζον¹³ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,¹⁴ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν 12
 ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁵ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν¹⁶ τὸ βάρος¹⁷ τῆς
 ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁹ οὐκ 13
 ἀδικῶ²⁰ σε: οὐχὶ δηναρίου¹¹ συνεφώνησάς²¹ μοι; Ἄρον τὸ σὸν²² καὶ ὑπάγε: θέλω 14

¹ ἀργός, inactive, idle. ² μισθόω, hire, hire out. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁸ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ⁹ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁰ ἀνὰ, upwards, upon. ¹¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹² νομίζω, suppose, think. ¹³ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ ἴσος, equal, identical. ¹⁶ βαστάζω, bear, carry. ¹⁷ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁸ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²⁰ ἀδικέω, do wrong, harm. ²¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ²² σός, your, yours.

δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν¹ μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν 15
 τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστίν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως 16
 ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²
 ὀλίγοι³ δὲ ἐκλεκτοί.⁴ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν⁵ τοὺς 17
 δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς 18
 Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
 γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινουσιν⁶ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν 19
 τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι⁷ καὶ μαστιγῶσαι⁸ καὶ σταυρῶσαι:⁹ καὶ τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹⁰ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
 προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει 21
 αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν¹¹ οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ

¹ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ² κλητός, called, summoned. ³ ὀλίγος, little, few. ⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ⁶ κατακρίνω, condemn. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ⁹ σταυρόω, crucify. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹¹ καθίζω, seat, sit.

εὐωνύμων¹ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε 22
τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον² ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα³ ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, 23
Τὸ μὲν ποτήριόν² μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι⁴ ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων¹ μου οὐκ ἔστιν
ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται⁵ ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα 24
ἠγανάκτησαν⁷ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁸ αὐτοὺς 25
εἶπεν, Οἶδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες⁹ τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹⁰ αὐτῶν, καὶ οἱ
μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν¹¹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν 26
θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος:¹² καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν 27
εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ¹³ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν 28
διακονηθῆναι,¹⁴ ἀλλὰ διακονῆσαι,¹⁴ καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹⁵ ἀντὶ¹⁶

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ καθίζω, seat, sit. ⁵ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁶ δέκα, ten, 10. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ προσκαλέω, summon. ⁹ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁰ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ¹² διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹³ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁴ διακονέω, serve, minister. ¹⁵ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹⁶ ἀντὶ, instead of, in place of.

πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων¹ αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ 29
ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,²
ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν⁴ 31
αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁵ Οἱ δὲ μείζον ἐκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς, κύριε,
υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν⁶ αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω 32
ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 33
Σπλαγχνισθεὶς⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο⁸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως
ἀνέβλεψαν⁹ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ² παράγω, pass by, depart. ³ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁴ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ἅπτομαι, touch or handle. ⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν¹ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγή² πρὸς τὸ ὄρος τῶν **21**
 Ἐλαιῶν,³ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς **2**
 τὴν κώμην⁴ τὴν ἀπέναντι⁵ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον⁶ δεδεμένην,⁷ καὶ
 πῶλον⁸ μετ' αὐτῆς· λύσαντες⁹ ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι **3**
 Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν¹⁰ ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὄλον **4**
 γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἴπατε τῇ **5**
 θυγατρὶ¹¹ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς¹² καὶ ἐπιβεβηκὼς¹³ ἐπὶ
 ὄνον⁶ καὶ πῶλον⁸ υἱὸν ὑποζυγίου.¹⁴ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες **6**
 καθὼς προσέταξεν¹⁵ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁶ καὶ τὸν πῶλον⁸ καὶ **7**
 ἐπέθηκαν¹⁶ ἐπάνω¹⁷ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν¹⁸ ἐπάνω¹⁷ αὐτῶν. Ὁ **8**
 δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν¹⁹ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον²⁰
 κλάδους²¹ ἀπὸ τῶν δένδρων,²² καὶ ἐστρώννουν¹⁹ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ **9**

¹ ἐγγίζω, come near, approach. ² Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ ἀπέναντι, over against, before. ⁶ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁷ δέω, bind, tie. ⁸ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁹ λύω, untie, loose. ¹⁰ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² πραῦς, gentle, mild. ¹³ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ¹⁴ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ¹⁵ προστάσσω, command, order. ¹⁶ ἐπιτίθμι, lay upon, put. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹⁹ στρώννυμι, spread, furnish. ²⁰ κόπτω, strike, smite. ²¹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²² δένδρον, ου, τό, tree.

προάγοντες¹ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ² τῷ υἱῷ Δαυίδ·
 εὐλογημένος³ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ² ἐν τοῖς ὑψίστοις.⁴ Καὶ 10
 εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη⁵ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν
 οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρετ⁶ 11
 τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας⁷ καὶ ἀγοράζοντας⁸ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας⁹ τῶν κολλυβιστῶν¹⁰
 κατέστρεψεν,¹¹ καὶ τὰς καθέδρας¹² τῶν πωλούντων⁷ τὰς περιστεράς.¹³ Καὶ λέγει 13
 αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς¹⁴ κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν
 ἐποιήσατε σπήλαιον¹⁵ ληστῶν.¹⁶ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ¹⁷ καὶ τυφλοὶ ἐν 14
 τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν¹⁸ αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
 θαυμάσια¹⁹ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας²⁰ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,

¹ προάγω, lead forth, go before. ² ὡσαννά, hosanna. ³ εὐλογέω, bless. ⁴ ὑψιστος, highest, most high. ⁵ σείω, shake. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ πωλέω, sell. ⁸ ἀγοράζω, buy. ⁹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁰ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹¹ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹³ περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ προσευχή, ἡς, ἡ, prayer, place for prayer. ¹⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁹ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ²⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

Ὡσαννὰ¹ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,² καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16
 λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί·³ οὐδέποτε⁴ ἀνέγνωτέ⁵ ὅτι Ἐκ
 στόματος νηπίων⁶ καὶ θηλαζόντων⁷ κατηρτίσω⁸ αἶνον;⁹ Καὶ καταλιπὼν¹⁰ 17
 αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹¹ καὶ ἡϋλίσθη¹² ἐκεῖ.

Πρωῖας¹³ δὲ ἐπανάγων¹⁴ εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.¹⁵ Καὶ ἰδὼν συκῆν¹⁶ μίαν ἐπὶ τῆς 18
 ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα¹⁷ μόνον· καὶ λέγει
 αὐτῇ, Μηκέτι¹⁸ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη¹⁹
 παραχρῆμα²⁰ ἡ συκῆ.¹⁶ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν,²¹ λέγοντες, Πῶς 20
 παραχρῆμα²⁰ ἐξηράνθη¹⁹ ἡ συκῆ;¹⁶ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 21
 λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²² οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁶
 ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ²³ τῷ ὅρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν
 θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ,²⁴ 22

¹ ὡσαννά, hosanna. ² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ³ ναί, yes, truly. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ ἀναγινώσκω, read. ⁶ νήπιος, infant, child. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ καταρτίζω, mend, fit. ⁹ αἶνος, ου, ό, praise. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ Βηθανία, ας, ή, Bethany. ¹² αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ¹³ πρωῖα, ας, ή, early morning. ¹⁴ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁶ συκῆ, ης, ή, fig tree. ¹⁷ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁸ μηκέτι, no longer. ¹⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ²⁰ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²² διακρίνω, discriminate, judge. ²³ καὶ, and if, even if. ²⁴ προσευχή, ης, ή, prayer, place for prayer.

πιστεύοντες, λήψεσθε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 23
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ¹ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι
 ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω 24
 ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ¹ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα² Ἰωάννου πόθεν³ ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ 25
 διελογίζοντο⁴ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ
 τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν 26
 ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ 27
 Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
 ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28
 προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὑπαγε, σήμερον⁵ ἐργάζου⁶ ἐν τῷ
 ἀμπελῶνι⁷ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον⁸ δὲ μεταμεληθεὶς,⁹ 29

¹ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ² βάπτισμα, τοσ, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ σήμερον, today, now. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ ἀμπελῶν, ὄνος, ὅ, vineyard. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ μεταμελομαι, regret, repent.

ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ¹ εἶπεν ὡσαύτως.² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 30

Ἐγώ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; 31

Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ
τελώναι³ καὶ αἱ πόρναι⁴ προάγουσιν⁵ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἤλθεν 32

γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ
τελώναι³ καὶ αἱ πόρναι⁴ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁶
ἕστερον⁷ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁸ ὅστις ἐφύτευσεν⁹ 33

ἀμπελώνα,¹⁰ καὶ φραγμὸν¹¹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹² καὶ ὥρυξεν¹³ ἐν αὐτῷ ληνόν,¹⁴

καὶ ὠκοδόμησεν¹⁵ πύργον,¹⁶ καὶ ἐξέδοτο¹⁷ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁸ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁹ 34

Ὅτε δὲ ἤγγισεν²⁰ ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς

¹ δεύτερος, second. ² ὡσαύτως, likewise. ³ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ἕστερον, lastly, afterward. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ φυτεύω, plant. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹¹ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹² περιτίθμι, place around, put around. ¹³ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹⁴ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹⁵ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁶ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁷ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁸ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ²⁰ ἐγγίζω, come near, approach.

τοὺς γεωργούς,¹ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹ τοὺς 35
 δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,² ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.³ Πάλιν 36
 ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς
 ὡσαύτως.⁴ Ὑστερον⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, 37
 Ἐντραπήσονται⁶ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, 38
 Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁷ δεῦτε,⁸ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν⁹
 τὴν κληρονομίαν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος¹¹ 39
 καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,¹¹ τί ποιήσῃ τοῖς 40
 γεωργοῖς¹ ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς¹² ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν 41
 ἀμπελῶνα¹¹ ἐκδώσεται¹³ ἄλλοις γεωργοῖς,¹ οἵτινες ἀποδώσουσιν¹⁴ αὐτῷ τοὺς
 καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε¹⁵ ἀνέγνωτε¹⁶ 42
 ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹⁷ οἱ οἰκοδομοῦντες,¹⁸ οὗτος ἐγενήθη εἰς

¹ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ² δέρω, beat, flay. ³ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁷ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁴ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ ἀναγινώσκω, read. ¹⁷ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁸ οἰκοδομέω, build up, construct.

κεφαλὴν γωνίας:¹ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ² ἐν
 ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ 43
 θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
 λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται.³ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει⁴ αὐτόν. Καὶ 45
 ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι
 περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι,⁵ ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, 46
 ἐπειδὴ⁶ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ὡμοιώθη⁷ ἡ 22
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους⁸ τῷ υἱῷ αὐτοῦ:
 καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς 3
 γάμους,⁸ καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, 4
 Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν⁹ μου ἡτοίμασα,¹⁰ οἱ ταῦροι¹¹ μου καὶ

¹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ² θαυμαστός, wonderful, marvelous. ³ συνθλάω, break, break in pieces. ⁴ λικμάω, crush, scatter. ⁵ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁶ ἐπειδὴ, since, because. ⁷ ὁμοιόω, make like, liken. ⁸ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁰ ἐτοιμάζω, I prepared. ¹¹ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox.

τὰ σιτιστὰ¹ τεθυμένα,² καὶ πάντα ἔτοιμα:³ δεῦτε⁴ εἰς τοὺς γάμους.⁵ Οἱ δὲ 5
ἀμελήσαντες⁶ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν,⁷ ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁸ αὐτοῦ:
οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες⁹ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁰ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 6
ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹¹ καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹² αὐτοῦ
ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹³ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁴ Τότε λέγει 8
τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁵ ἔτοιμός³ ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν
ἄξιοι.¹⁵ Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁶ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, 9
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁵ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς 10
συνήγαγον πάντας ὅσους εὑρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς: καὶ ἐπλήσθη¹⁷ ὁ
γάμος⁵ ἀνακειμένων.¹⁸ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹⁹ τοὺς ἀνακειμένους¹⁸ 11
εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον²⁰ ἔνδυμα²¹ γάμου:⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, 12
Ἐταῖρε,²² πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα²¹ γάμου;⁵ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.²³ Τότε 13

¹ σιτιστός, fattened. ² θύω, sacrifice, kill. ³ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁶ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁷ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁸ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ⁹ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁰ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁴ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁵ ἄξιος, worthy, deserving. ¹⁶ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁷ πλήθω, fill. ¹⁸ ἀνακειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁹ θεάομαι, look at, behold. ²⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ²¹ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²² ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²³ φιμώω, muzzle, silence.

εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις,¹ Δήσαντες² αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε
αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος³ τὸ ἐξώτερον·⁴ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁵ καὶ ὁ
βρυγμὸς⁶ τῶν ὀδόντων.⁷ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁸ ὀλίγοι⁹ δὲ ἐκλεκτοί.¹⁰ 14

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹¹ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν¹² 15
ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν, 16
λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθής¹⁴ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν
ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει¹⁵ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστίν¹⁶ δοῦναι κῆνσον¹⁷ 17
Καίσαρι,¹⁸ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν¹⁹ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, 18
ὑποκριταί;²¹ Ἐπιδείξατέ²² μοι τὸ νόμισμα²³ τοῦ κήνσου.¹⁷ Οἱ δὲ προσήνεγκαν²⁴ 19
αὐτῷ δηνάριον.²⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν²⁶ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;²⁷ 20

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² δέω, bind, tie. ³ σκότος, ους, τό, darkness. ⁴ ἐξώτερος, outer, outside. ⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁶ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁷ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁸ κλητός, called, summoned. ⁹ ὀλίγος, little, few. ¹⁰ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹³ Ἑρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁵ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁶ ἐξεστίν, it is lawful, it is permitted. ¹⁷ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹⁸ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁰ πειράζω, test, tempt. ²¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²³ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ²⁴ προσφέρω, bring to, offer. ²⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁶ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ²⁷ ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title.

Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.¹ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε² οὖν τὰ Καίσαρος¹
 Καίσαρι,¹ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν:³ καὶ ἀφέντες 22
 αὐτὸν ἀπήλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,⁴ οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23
 ἀνάστασιν,⁵ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν 24
 τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει⁶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα⁷ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ 25
 ἀδελφοί: καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας⁸ ἐτελεύτησεν:⁹ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,⁷ ἀφῆκεν
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὅμοίως¹⁰ καὶ ὁ δεύτερος,¹¹ καὶ ὁ τρίτος, 26
 ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹² δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 27
 ἀναστάσει,⁵ τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς 29
 δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε,¹³ μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν

¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ² ἀποδίδωμι, give back, pay. ³ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁵ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁶ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ⁷ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁸ γαμέω, marry. ⁹ τελευτάω, die, end. ¹⁰ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹¹ δεύτερος, second. ¹² ὕστερον, lastly, afterward. ¹³ πλανᾶω, deceive, lead astray.

δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει¹ οὔτε γαμοῦσιν,² οὔτε ἐκγαμίζονται,³ 30

ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως¹ τῶν 31

νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε⁴ τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς 32

Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν,

ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήρσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ⁶ αὐτοῦ. 33

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁷ τοὺς Σαδδουκαίους,⁸ συνήχθησαν 34

ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁹ πειράζων¹⁰ αὐτόν, καὶ 35

λέγων, Διδάσκαλε, ποία¹¹ ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, 36

Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ

ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ¹² σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα¹³ δὲ 38

ὁμοία¹⁴ αὐτῇ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁵ σου ὡς σεαυτόν.¹⁶ Ἐν ταύταις ταῖς 40

δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.¹⁷

¹ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ² γαμέω, marry. ³ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁴ ἀναγινώσκω, read. ⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ⁷ φιμώω, muzzle, silence. ⁸ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁹ νομικός, pertaining to the law. ¹⁰ πειράζω, test, tempt. ¹¹ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ¹² διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹³ δεύτερος, second. ¹⁴ ὅμοιος, like, similar. ¹⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up.

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί ὑμῖν 41

δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει 43

αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος 44

τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς¹ σου ὑποπόδιον²

τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ 45

οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν³ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς

ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.⁴

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ τῆς 23

Μωσέως καθέδρας⁵ ἐκάθισαν⁶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα 3

ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε,

λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁷ γὰρ φορτία⁸ βαρέα⁹ καὶ 4

δυσβάστακτα,¹⁰ καὶ ἐπιτιθέασιν¹¹ ἐπὶ τοὺς ὤμους¹² τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ

¹ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ² ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ³ τολμάω, dare, endure. ⁴ οὐκέτι, no longer, no more. ⁵ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁶ καθίζω, seat, sit. ⁷ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁸ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁹ βαρύς, heavy, burdensome. ¹⁰ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹¹ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹² ὤμος, ου, ὁ, shoulder.

δακτύλῳ¹ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι² αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν 5
πρὸς τὸ θεαθῆναι³ τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσιν⁴ δὲ τὰ φυλακτήρια⁵ αὐτῶν,
καὶ μεγαλύνουσιν⁶ τὰ κράσπεδα⁷ τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσιν⁸ τε τὴν 6
πρωτοκλισίαν⁹ ἐν τοῖς δείπνοις,¹⁰ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹¹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς,
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς¹² ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹³ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, 7
Ῥαββί, ῥαββί· ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί· εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,¹⁴ 8
ὁ χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ 9
τῆς γῆς· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατήρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε 10
καθηγηταί·¹⁴ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,¹⁴ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν 11
ἔσται ὑμῶν διάκονος.¹⁵ Ὅστις δὲ ὑψώσει¹⁶ ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται·¹⁷ καὶ ὅστις 12
ταπεινώσει¹⁷ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.¹⁶

¹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ² κινέω, move, stir. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ πλατύνω, broaden, enlarge. ⁵ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ⁶ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁷ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁸ φιλέω, love, kiss. ⁹ πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ¹⁰ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹¹ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ¹² ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹³ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ¹⁴ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader. ¹⁵ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁷ ταπεινόω, humble, humiliate.

Οὐαὶ¹ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι κατεσθίετε³ τὰς οἰκίας 13
 τῶν χηρῶν,⁴ καὶ προφάσει⁵ μακρὰ⁶ προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεσθε
 περισσότερον⁷ κρίμα.⁸ Οὐαὶ¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι 14
 κλείετε⁹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν¹⁰ τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ
 οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι περιάγετε¹¹ τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹² ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον,¹³ καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε
 αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁴ διπλότερον¹⁵ ὑμῶν.

Οὐαὶ¹ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση¹⁷ ἐν τῷ ναῷ,¹⁸ οὐδὲν ἐστίν: 16
 ὅς δ' ἂν ὁμόση¹⁷ ἐν τῷ χρυσῷ¹⁹ τοῦ ναοῦ,¹⁸ ὀφείλει.²⁰ Μωροὶ²¹ καὶ τυφλοί: τίς 17
 γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,¹⁹ ἢ ὁ ναὸς¹⁸ ὁ ἀγιάζων²² τὸν χρυσόν;¹⁹ Καί, Ὅς ἐὰν 18

¹ οὐαί, woe! alas! woe! ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁵ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁶ μακρός, long, far distant. ⁷ περισσός, excessive, abundant. ⁸ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ περιάγω, lead around, go about. ¹² ξηρός, dry, withered. ¹³ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁵ διπλοῦς, double, two-fold. ¹⁶ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁷ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁸ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ¹⁹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ²⁰ ὀφείλω, owe, ought. ²¹ μωρός, foolish, stupid. ²² ἀγιάζω, make holy, consecrate.

ὁμόση¹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,² οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὁμόση¹ ἐν τῷ δώρῳ³ τῷ ἐπάνω
 αὐτοῦ, ὀφείλει.⁵ Μωροὶ⁶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μείζον, τὸ δῶρον,³ ἢ τὸ 19
 θυσιαστήριον² τὸ ἁγιάζον⁷ τὸ δῶρον;³ Ὁ οὖν ὁμόσας¹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ² 20
 ὁμνύει¹ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁴ αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας¹ ἐν τῷ ναῷ⁸ 21
 ὁμνύει¹ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι⁹ αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας¹ ἐν τῷ οὐρανῷ 22
 ὁμνύει¹ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁴ αὐτοῦ.

Οὐαὶ¹⁰ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹¹ ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹² τὸ 23
 ἡδύοσμον¹³ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁴ καὶ τὸ κύμινον,¹⁵ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹⁶ τοῦ
 νόμου, τὴν κρίσιν¹⁷ καὶ τὸν ἔλεον¹⁸ καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα
 μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ²⁰ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες²¹ τὸν κώνωπα,²² τὴν δὲ κάμηλον²³ 24
 καταπίνοντες.²⁴

¹ ὁμνύω, swear, take an oath. ² θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ ὀφείλω, owe, ought. ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁸ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ⁹ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁰ οὐαί, woe! alas! woe! ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹³ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹⁴ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹⁵ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹⁶ βαρὺς, heavy, burdensome. ¹⁷ κρίσις, εὖς, ἡ, judgment, judging. ¹⁸ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ¹⁹ κἀκεῖνος, and he, and she. ²⁰ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²¹ διϋλίζω, filter out, strain out. ²² κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ²³ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ²⁴ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι καθαρίζετε³ τὸ ἔξωθεν⁴ 25

τοῦ ποτηρίου⁵ καὶ τῆς παροψίδος,⁶ ἔσωθεν⁷ δὲ γέμουσιν⁸ ἐξ ἀρπαγῆς⁹ καὶ

ἀδικίας.¹⁰ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον³ πρῶτον τὸ ἐντὸς¹¹ τοῦ ποτηρίου⁵ καὶ τῆς 26

παροψίδος,⁶ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς¹² αὐτῶν καθαρὸν.¹³

Οὐαὶ¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι παρομοιάζετε¹⁴ τάφοις¹⁵ 27

κεκονιαμένοις,¹⁶ οἵτινες ἔξωθεν⁴ μὲν φαίνονται¹⁷ ὡραῖοι,¹⁸ ἔσωθεν⁷ δὲ γέμουσιν⁸

ὀστέων¹⁹ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.²⁰ Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁴ μὲν 28

φαίνεσθε¹⁷ τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁷ δὲ μεστοί²¹ ἐστε ὑποκρίσεως²² καὶ

ἀνομίας.²³

¹ οὐαί, woe! alas! woe! ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ καθαρίζω, cleanse, make clean. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ ποτήριον, οὐ, τό, cup, drinking cup. ⁶ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁷ ἔσωθεν, from within, within. ⁸ γέμω, fill, am full of. ⁹ ἀρπαγή, ἥς, ἡ, plunder, robbery. ¹⁰ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹¹ ἐντός, inside, among. ¹² ἐκτός, aside from, besides. ¹³ καθαρός, clean, pure. ¹⁴ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁵ τάφος, οὐ, ὁ, grave, tomb. ¹⁶ κονιάω, whitewash. ¹⁷ φαίνω, shine, appear. ¹⁸ ὡραῖος, beautiful, fair. ¹⁹ ὀστέον, τό, bone. ²⁰ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ²¹ μεστός, full. ²² ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity.

Οὐαί¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι οἰκοδομεῖτε³ τοὺς τάφους⁴ ²⁹
 τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε⁵ τὰ μνημεῖα⁶ τῶν δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ³⁰
 ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ⁷ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
 τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων⁸ τοὺς ³¹
 προφήτας: καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον⁹ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,¹⁰ ³²
 γεννήματα¹¹ ἐχιδνῶν,¹² πῶς φύγητε¹³ ἀπὸ τῆς κρίσεως¹⁴ τῆς γεέννης;¹⁵ Διὰ τοῦτο, ³⁴
 ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς¹⁶ καὶ γραμματεῖς: καὶ ἐξ
 αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε,¹⁷ καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε¹⁸ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε¹⁹ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν: ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν ³⁵
 αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον²⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου²¹ υἱοῦ Βαραχίου,²² ὃν ἐφονεύσατε⁸ μεταξὺ²³ τοῦ ναοῦ²⁴
 καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.²⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει²⁶ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ³⁶

¹ οὐαί, woe! alas! woe! ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁴ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹² ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹³ φεύγω, flee, escape. ¹⁴ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ σοφός, wise. ¹⁷ σταυρώω, crucify. ¹⁸ μαστιγώω, whip, lash. ¹⁹ διώκω, pursue, persecute. ²⁰ ἐκχέω, pour out, shed. ²¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²² Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ²³ μεταξὺ, between, after. ²⁴ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ²⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ²⁶ ἔκω, have come, am present. ²⁷ γενεά, ᾧς, ἡ, generation.

ταύτην.

Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἥ ἀποκτένουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα¹ 37

τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις² ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν³ τὰ τέκνα

σου, ὃν τρόπον⁴ ἐπισυνάγει⁵ ὄρνις⁶ τὰ νοσσία⁶ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,⁷ καὶ

οὐκ ἠθέλησατε. Ἴδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.⁸ Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ 38

μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι⁹ ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος¹⁰ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι

κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 24

ἐπιδειῖξαι¹¹ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹² τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 2

βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ

καταλυθήσεται.¹³

¹λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ²ποσάκις, how often? how often. ³ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁴τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ⁵ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ⁶νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ⁷πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ⁸ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁹ἄρτι, now, just now. ¹⁰εὐλογέω, bless. ¹¹ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹²οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹³καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένους δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 3
κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπέ ἡμῖν, πότε² ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς³
παρουσίας,⁴ καὶ τῆς συντελείας⁵ τοῦ αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 4
αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ.⁶ Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί 5
μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.⁶ Μελλήσετε δὲ 6
ἀκούειν πολέμους⁷ καὶ ἀκοὰς⁸ πολέμων;⁷ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε;⁹ δεῖ γὰρ πάντα
γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω¹⁰ ἐστὶν τὸ τέλος.¹¹ Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 7
βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν; καὶ ἔσονται λιμοὶ¹² καὶ λοιμοὶ¹³ καὶ σεισμοὶ¹⁴ κατὰ
τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹⁵ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν,¹⁶ 8
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι¹⁷ ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ
τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται¹⁸ πολλοί, καὶ ἀλλήλους 10
παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν¹⁷ ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται¹⁹ 11

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² πότε, when? at what time? ³ σός, your, yours. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ πλανᾶω, deceive, lead astray. ⁷ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ θροέω, disturb, agitate. ¹⁰ οὐπω, not yet. ¹¹ τέλος, ους, τό, end, purpose. ¹² λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹³ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹⁴ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁵ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁶ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁷ μισέω, hate, detest. ¹⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet.

ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν¹ πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι² τὴν 12
 ἀνομίαν,³ ψυγήσεται⁴ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας⁵ εἰς τέλος,⁶ οὗτος 13
 σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ 14
 οἰκουμένῃ⁷ εἰς μαρτύριον⁸ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἥξει⁹ τὸ τέλος.⁶

Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα¹⁰ τῆς ἐρημώσεως,¹¹ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ 15
 προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων¹² νοείτω¹³ – τότε οἱ ἐν τῇ 16
 Ἰουδαίᾳ¹⁴ φευγέτωσαν¹⁵ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος¹⁶ μὴ καταβαινέτω ἄραι 17
 τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ¹⁷ μὴ ἐπιστρεψάτω¹⁸ ὀπίσω¹⁹ ἄραι τὰ 18
 ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ²⁰ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ²¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις²² ἐν 19
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ²³ ὑμῶν χειμῶνος, 20
 μηδὲ σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις²⁵ μεγάλη, οἷα²⁶ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς 21

¹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ² πληθύνω, multiply, increase. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ψύχω, cool, grow cold. ⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ⁶ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁷ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁹ ἔρχω, have come, am present. ¹⁰ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹¹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹² ἀναγινώσκω, read. ¹³ νοέω, understand, consider. ¹⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁸ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ²⁰ οὐαί, woe! alas! woe! ²¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ²² θηλάζω, suckle, nurse. ²³ φυγὴ, ης, ἡ, flight. ²⁴ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ²⁵ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ²⁶ οἷος, such as, of what kind.

κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹ αἱ ἡμέραι 22
 ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς² κολοβωθήσονται¹ αἱ
 ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἴδού, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
 πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι³ καὶ ψευδοπροφήται,⁴ καὶ 24
 δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,⁵ ὥστε πλανῆσαι,⁶ εἰ δυνατόν,⁷ καὶ τοὺς
 ἐκλεκτούς.² Ἴδού, προείρηκα⁸ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἴδού, ἐν τῇ ἐρήμῳ⁹ 25
 ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· Ἴδού, ἐν τοῖς ταμείοις,¹⁰ μὴ πιστεύσητε. Ὡςπερ¹¹ γὰρ ἡ 27
 ἀστραπή¹² ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹³ καὶ φαίνεται¹⁴ ἕως δυσμῶν,¹⁵ οὕτως ἔσται
 καὶ ἡ παρουσία¹⁶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾦ τὸ πτώμα,¹⁷ ἐκεῖ 28
 συναχθήσονται οἱ ἀετοί.¹⁸

¹ κολοβώω, curtail, shorten. ² ἐκλεκτός, chosen, elect. ³ ψευδόχριστος, ου, ό, false Christ or Messiah, false Christ. ⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ⁵ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁶ πλανᾶω, deceive, lead astray. ⁷ δυνατός, powerful, possible. ⁸ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁹ ἐρημος, ου, ή, wilderness, desert. ¹⁰ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹¹ ὥςπερ, just as, even as. ¹² ἀστραπή, ής, ή, lightning, brightness. ¹³ ἀνατολή, ής, ή, east, dawn. ¹⁴ φαίνω, shine, appear. ¹⁵ δυσμή, ής, ή, the western region. ¹⁶ παρουσία, ας, ή, presence, coming. ¹⁷ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹⁸ ἀετός, ου, ό, eagle, vulture.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν¹ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος² σκοτισθήσεται,³ καὶ ἡ²⁹
σελήνη⁴ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁵ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες⁶ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.⁷ Καὶ τότε φανήσεται⁸ τὸ σημεῖον³⁰
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται⁹ πᾶσαι αἱ φυλαὶ¹⁰ τῆς
γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹¹ τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους³¹
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹² φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν¹³ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁴
αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων¹⁵ ἀνέμων,¹⁶ ἀπ' ἄκρων¹⁷ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹⁷ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹⁸ μάθετε¹⁹ τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ κλάδος²⁰ αὐτῆς γένηται³²
ἀπαλός,²¹ καὶ τὰ φύλλα²² ἐκφύη,²³ γινώσκετε ὅτι ἐγγύς²⁴ τὸ θέρος:²⁵ οὕτως καὶ³³
ὕμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς²⁴ ἐστὶν ἐπὶ θύραις.²⁶ Ἀμήν³⁴

¹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ² ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ³ σκοτίζω, darken. ⁴ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁵ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁶ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁷ σαλεύω, shake, excite. ⁸ φαίνω, shine, appear. ⁹ κόπτω, strike, smite. ¹⁰ φυλή, ἡς, ἡ, tribe, race. ¹¹ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹² σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ¹³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁵ τέσσαρες, four, 4. ¹⁶ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁷ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁸ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ²⁰ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²¹ ἀπαλός, tender. ²² φύλλον, ου, τό, leaf. ²³ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ²⁴ ἐγγύς, near. ²⁵ θέρος, ους, τό, summer. ²⁶ θύρα, ας, ἡ, door, gate.

λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ¹ ἡ γενεά² αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ³⁵
οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,¹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹ Περὶ δὲ³⁶
τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ³⁷
πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ³ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁴ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁵³⁸
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ³ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ⁶ τοῦ³⁸
κατακλυσμοῦ⁷ τρώγοντες⁸ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες⁹ καὶ ἐκγαμίζοντες,¹⁰ ἄχρι¹¹
ῆς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁴ εἰς τὴν κιβωτόν,¹² καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ³⁹
κατακλυσμὸς⁷ καὶ ἤρεν ἅπαντας,¹³ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁵ τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ:¹⁴ ὁ εἷς παραλαμβάνεται,¹⁵ καὶ ὁ εἷς⁴⁰
ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσai¹⁶ ἐν τῷ μύλῳ:¹⁷ μία παραλαμβάνεται,¹⁵ καὶ μία⁴¹
ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹⁸ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία¹⁹ ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.⁴²
Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης²⁰ ποία¹⁹ φυλακῇ²¹ ὁ κλέπτης²²

¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ² γενεά, *ās*, ἡ, generation. ³ ὥσπερ, just as, even as. ⁴ Νῶε, ὁ, Noah. ⁵ παρουσία, *ας*, ἡ, presence, coming. ⁶ πρὸ, before (gen), before. ⁷ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ⁸ τρώγω, gnaw, crunch. ⁹ γαμέω, marry. ¹⁰ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ¹¹ ἄχρι, as far as, up to (gen). ¹² κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ¹³ ἅπας, each, every. ¹⁴ ἀγρός, οὐ, ὁ, field, farm. ¹⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁶ ἀλήθω, grind. ¹⁷ μύλων, mill-house. ¹⁸ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁹ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ²⁰ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ²¹ φυλακῇ, ἡς, ἡ, guard, prison. ²² κλέπτης, οὐ, ὁ, thief.

ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν² διορυγῆναι³ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ 44
τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί·⁴ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἔρχεται. Τίς ἄρα⁵ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,⁶ ὃν κατέστησεν⁷ ὁ κύριος 45
αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁸ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν⁹ ἐν καιρῷ; 46
Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. 47
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁷ αὐτόν. Ἐὰν 48
δὲ εἴπη ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει¹⁰ ὁ κύριός μου
ἐλθεῖν, καὶ ἄρξεται τύπτειν¹¹ τοὺς συνδούλους,¹² ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν 49
μεθυόντων,¹³ ἥξει¹⁴ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁵ καὶ 50
ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει¹⁶ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος¹⁷ αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
ὑποκριτῶν¹⁸ θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁹ καὶ ὁ βρυγμὸς²⁰ τῶν ὀδόντων.²¹

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² εἰάω, permit, allow. ³ διορύσσω, break through, break in. ⁴ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ⁷ καθίστημι, set, constitute. ⁸ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁰ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹³ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁴ ἤκω, have come, am present. ¹⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁶ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁷ μέρος, ους, τό, part, portion. ¹⁸ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁰ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²¹ ὀδούς, ὁ, tooth.

Τότε ὁμοιωθήσεται ¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα ² παρθένοις, ³ αἵτινες λαβοῦσαι **25**
 τὰς λαμπάδας ⁴ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ⁵ τοῦ νυμφίου. ⁶ Πέντε ⁷ δὲ ἦσαν ἐξ **2**
 αὐτῶν φρόνιμοι, ⁸ καὶ αἱ πέντε ⁷ μωραί. ⁹ Αἵτινες μωραί, ⁹ λαβοῦσαι τὰς **3**
 λαμπάδας ⁴ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον: ¹⁰ αἱ δὲ φρόνιμοι ⁸ ἔλαβον **4**
 ἔλαιον ¹⁰ ἐν τοῖς ἀγγείοις ¹¹ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων ⁴ αὐτῶν. Χρονίζοντος ¹² δὲ **5**
 τοῦ νυμφίου, ⁶ ἐνύσταξαν ¹³ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. ¹⁴ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ ¹⁵ **6**
 γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος ⁶ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν ⁵ αὐτοῦ. Τότε **7**
 ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν ¹⁶ τὰς λαμπάδας ⁴ αὐτῶν. **8**
 Αἱ δὲ μωραὶ ⁹ ταῖς φρονίμοις ⁸ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ¹⁰ ὑμῶν, ὅτι αἱ
 λαμπάδες ⁴ ἡμῶν σβέννυνται. ¹⁷ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, ⁸ λέγουσαι, **9**
 Μήποτε ¹⁸ οὐκ ἀρκέση ¹⁹ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς
 πωλοῦντας ²⁰ καὶ ἀγοράσατε ²¹ ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ²¹ **10**

¹ ὁμοιάω, make like, liken. ² δέκα, ten, 10. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ φρόνιμος, prudent, wise. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹¹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹² χρονίζω, spend or take time, delay. ¹³ νυστάζω, become drowsy, doze. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ κραυγή, ἡς, ἡ, outcry, crying. ¹⁶ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁷ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ ἀρκέω, assist, suffice. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἀγοράζω, buy.

ἦλθεν ὁ νυμφίος·¹ καὶ αἱ ἑτοιμοὶ² εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,³ καὶ
 ἐκλείσθη⁴ ἡ θύρα.⁵ Ὑστερον⁶ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁷ λέγουσαι, 11
 Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα 12
 ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε⁸ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς 13
 τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡςπερ⁹ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹⁰ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε¹¹ τάλαντα,¹² ᾧ 15
 δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστω κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν¹⁰ εὐθέως. 16
 Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε¹¹ τάλαντα¹² λαβὼν εἰργάσατο¹³ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν
 ἄλλα πέντε¹¹ τάλαντα.¹² Ὡσαύτως¹⁴ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν¹⁵ καὶ αὐτὸς ἄλλα 17
 δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν¹⁶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν¹⁷ τὸ 18
 ἀργύριον¹⁸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν 19

¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ² ἑτοιμος, ready, prepared. ³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁴ κλείω, shut, shut up. ⁵ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁶ ὕστερον, lastly, afterward. ⁷ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁸ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁹ ὥςπερ, just as, even as. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ πέντε, five, 5. ¹² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹³ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ κερδαίνω, gain, win. ¹⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹⁷ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel.

δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει¹ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε² 20
τάλαντα³ λαβὼν προσήνεγκεν⁴ ἄλλα πέντε² τάλαντα,³ λέγων, Κύριε, πέντε²
τάλαντά³ μοι παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα πέντε² τάλαντα³ ἐκέρδησα⁵ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη 21
δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁶ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα⁷ ἦς πιστός, ἐπὶ
πολλῶν σε καταστήσω:⁸ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ 22
καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα³ λαβὼν εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά³ μοι παρέδωκας: Ἴδε,
ἄλλα δύο τάλαντα³ ἐκέρδησα⁵ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁶ δοῦλε 23
ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα⁷ ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁸ εἴσελθε εἰς
τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον³ εἰληφώς εἶπεν, 24
Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς⁹ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων¹⁰ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ
συνάγων ὅθεν¹¹ οὐ διεσκόρπισας:¹² καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα¹³ τὸ 25
τάλαντόν³ σου ἐν τῇ γῇ: Ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.¹⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν 26
αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹⁵ ἦδεις ὅτι θερίζω¹⁰ ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ

¹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ² πέντε, five, 5. ³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ εὖ, well, well done. ⁷ ὀλίγος, little, few. ⁸ καθίστημι, set, constitute. ⁹ σκληρός, hard, rough. ¹⁰ θερίζω, reap, gather. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁴ σός, your, yours. ¹⁵ ὀκνηρός, lazy, idle.

συνάγω ὅθεν¹ οὐ διεσκορπίσα:² ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν³ μου τοῖς 27
 τραπεζítais,⁴ καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην⁵ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.⁶ Ἄρατε οὖν ἀπ' 28
 αὐτοῦ τὸ τάλαντον,⁷ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα⁸ τάλαντα.⁷ Τῷ γὰρ ἔχοντι 29
 παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται:⁹ ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁰ δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος¹¹ τὸ 30
 ἐξώτερον.¹² Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων.¹⁵

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι 31
 μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει¹⁶ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται 32
 ἔμπροσθεν¹⁷ αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁸ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ¹⁹ ὁ
 ποιμὴν²⁰ ἀφορίζει¹⁸ τὰ πρόβατα²¹ ἀπὸ τῶν ἐρίφων:²² καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα 33
 ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια²³ ἐξ εὐωνύμων.²⁴ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ 34

¹ ὅθεν, from where, from which. ² διασκορπίζω, scatter, separate. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ⁵ κομίζω, receive, bring. ⁶ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁷ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁸ δέκα, ten, 10. ⁹ περισσεύω, abound, be rich. ¹⁰ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹¹ σκότος, ους, τό, darkness. ¹² ἐξώτερος, outer, outside. ¹³ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁶ καθίζω, seat, sit. ¹⁷ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁸ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁹ ὥσπερ, just as, even as. ²⁰ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ²¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ²² ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ²³ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ²⁴ εὐώνυμος, of good name, euph. for left.

δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,¹ οἱ εὐλογημένοι² τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε³ τὴν
 ἡτοιμασμένην⁴ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς⁵ κόσμου. Ἐπείνασα⁶ γάρ, καὶ 35
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,⁷ καὶ ἐποτίσατέ⁸ με: ξένος⁹ ἤμην, καὶ συνηγάγετέ
 με: γυμνός,¹⁰ καὶ περιεβάλετέ¹¹ με: ἡσθένησα,¹² καὶ ἐπεσκέψασθέ¹³ με: ἐν 36
 φυλακῇ¹⁴ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, 37
 λέγοντες, Κύριε, πότε¹⁵ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁶ καὶ ἐθρέψαμεν;¹⁶ Ἡ διψῶντα,⁷
 καὶ ἐποτίσαμεν;⁸ Πότε¹⁵ δέ σε εἶδομεν ξένον,⁹ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,¹⁰ 38
 καὶ περιεβάλομεν;¹¹ Πότε¹⁵ δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ,¹⁷ ἢ ἐν φυλακῇ,¹⁴ καὶ ἤλθομεν 39
 πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον 40
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹⁸ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε 41
 ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,¹⁹ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,²⁰ εἰς τὸ πῦρ
 τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον⁴ τῷ διαβόλῳ²¹ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα⁶ 42

¹ δεῦτε, come!. ² εὐλογέω, bless. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁵ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ διψάω, thirst, thirst for. ⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁹ ξένος, strange, stranger. ¹⁰ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹¹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹² ἀσθενέω, be weak, sick. ¹³ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁴ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ¹⁵ πότε, when? at what time? ¹⁶ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁷ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²⁰ καταράομαι, curse. ²¹ διάβολος, οὗ, ὁ, slanderer, accuser.

γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,¹ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με: ξένος³ ἦμην, 43
καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁴ καὶ οὐ περιεβάλετέ με: ἀσθενής,⁶ καὶ ἐν
φυλακῇ,⁷ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.⁸ Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, 44
Κύριε, πότε⁹ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹⁰ ἢ διψῶντα,¹ ἢ ξένον,³ ἢ γυμνόν,⁴ ἢ ἀσθενῆ,⁶
ἢ ἐν φυλακῇ,⁷ καὶ οὐ διηκονήσαμεν¹¹ σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, 45
Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹² οὐδὲ
ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹³ αἰώνιον: οἱ δὲ δίκαιοι εἰς 46
ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁴ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς 26
μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἶδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα¹⁵ γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς 2
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.¹⁶ Τότε συνήχθησαν οἱ 3
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹⁷ τοῦ

¹διψάω, thirst, thirst for. ²ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³ξένος, strange, stranger. ⁴γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵περιβάλλω, put around, clothe. ⁶ἀσθενής, weak, infirm. ⁷φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ⁸ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁹πότε, when? at what time? ¹⁰πεινάω, hunger, am hungry. ¹¹διακονέω, serve, minister. ¹²ἐλάχιστος, least, smallest. ¹³κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ¹⁴τελέω, finish, fulfill. ¹⁵πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁶σταυρόω, crucify. ¹⁷αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space.

ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,¹ καὶ συνεβουλεύσαντο² ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω⁴
 κρατήσωσιν⁴ καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁵ ἵνα μὴ θόρυβος⁶
 γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁷ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ⁶
 λεπροῦ,⁸ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον⁹ μύρου¹⁰ ἔχουσα βαρυτίμου,¹¹ καὶ⁷
 κατέχεεν¹² ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹³ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁸
 ἠγανάκτησαν,¹⁴ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁵ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ⁹
 μύρον¹⁰ πρᾶθῆναι¹⁶ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.¹⁷ Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν¹⁰
 αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁸ παρέχετε¹⁹ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο²⁰ εἰς¹¹
 ἐμέ. Πάντοτε²¹ γὰρ τοὺς πτωχοὺς¹⁷ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε²¹ ἔχετε.¹¹
 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹⁰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι¹²
 με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ¹³
 τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον²³ αὐτῆς. Τότε¹⁴

¹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ² συμβουλεύω, plot, advise. ³ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁴ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹¹ βαρύτιμος, very expensive, very precious. ¹² καταχέω, pour out, down. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁶ πιπράσκω, sell. ¹⁷ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁹ παρέχω, offer, afford. ²⁰ ἐργάζομαι, work, word. ²¹ πάντοτε, always, at all times. ²² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ²³ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial.

πορευθεῖς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας¹ Ἰσκαριώτης,² πρὸς τοὺς
 ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ 15
 ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα³ ἀργύρια,⁴ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁵ ἵνα αὐτὸν 16
 παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων⁶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, 17
 Ποῦ⁷ θέλεις ἐτοιμάσομέν⁸ σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁹ Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν 18
 πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,¹⁰ καὶ εἰπατε αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου
 ἐγγύς¹¹ ἔστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα⁹ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν 19
 οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν⁸ τὸ Πάσχα.⁹ Ὁψίας 20
 δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν 21
 λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹⁵ σφόδρα¹⁶ ἤρξαντο 22
 λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹⁷ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ 23

¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁶ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ ποῦ, where? ⁸ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁰ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ¹¹ ἐγγύς, near. ¹² συντάσσω, arrange, direct. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer.

ἐμβάψας¹ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ² τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς 24
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ³ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας⁴ ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι⁵ 25
ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς 26
τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας⁶ ἔκλασεν⁷ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν,
Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον⁸ καὶ 27
εὐχαριστήσας⁶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν 28
τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς⁹ διαθήκης,¹⁰ τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον¹¹ εἰς
ἄφεσιν¹² ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι¹³ ἐκ τούτου τοῦ 29
γεννήματος¹⁴ τῆς ἀμπέλου,¹⁵ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν
καινὸν⁹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

¹ ἐμβάπτω, dip, dip into. ² τρυβλίον, ου, τό, bowl, dish. ³ οὐαί, woe! alas! woe! ⁴ Ἰούδας, α, ό, Judas, Judah. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ⁷ κλάω, break. ⁸ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁹ καινός, new, fresh. ¹⁰ διαθήκη, ης, ή, covenant, will. ¹¹ ἐκχέω, pour out, shed. ¹² ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ¹³ ἄρτι, now, just now. ¹⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁵ ἀμπελος, ου, ή, vine.

Καὶ ὑμνήσαντες¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.² 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε³ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 31

νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ, Πατάξω⁴ τὸν ποιμένα,⁵ καὶ διασκορπισθήσεται⁶

τὰ πρόβατα⁷ τῆς ποιμένης.⁸ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν 32

Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται 33

ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε¹⁰ σκανδαλισθήσομαι.³ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν 34

λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν¹¹ ἀλέκτορα¹² φωνῆσαι,¹³ τρίς¹⁴ ἀπαρνήσῃ¹⁵

με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Καὶ¹⁶ δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε 35

ἀπαρνήσωμαι.¹⁵ Ὁμοίως¹⁷ δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

¹ ὑμνέω, sing to, praise. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ πατάσσω, strike, smite. ⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁶ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁸ ποιμήν, ης, ἡ, flock. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹³ φωνέω, call, crow. ¹⁴ τρίς, thrice, three times. ¹⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁶ καὶ, and if, even if. ¹⁷ ὁμοίως, likewise, in like manner.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹ λεγόμενον Γεθσημανῆ,² καὶ λέγει 36
 τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε³ αὐτοῦ,⁴ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ 37
 παραλαβὼν⁵ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,⁶ ἤρξατο λυπεῖσθαι⁷ καὶ
 ἀδημονεῖν.⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περιλυπός⁹ ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως 38
 θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε¹⁰ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν,¹¹ 39
 ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν
 ἐστιν, παρελθέτω¹³ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον¹⁴ τοῦτο· πλὴν¹⁵ οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ'
 ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹⁶ καὶ 40
 λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως¹⁷ οὐκ ἰσχύσατε¹⁸ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι¹⁰ μετ' ἐμοῦ; 41
 Γρηγορεῖτε¹⁰ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁹ Τὸ μὲν
 πνεῦμα πρόθυμον,²⁰ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.²¹ Πάλιν ἐκ δευτέρου²² ἀπελθὼν 42
 προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον¹⁴ παρελθεῖν¹³

¹χωρίον, ου, τό, place, field. ²Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ³καθίζω, seat, sit. ⁴αὐτοῦ, there, here. ⁵παραλαμβάνω, receive, take. ⁶Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷λυπέω, grieve, pain. ⁸ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁹περὶλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁰γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹μικρός, small, little. ¹²δυνατός, powerful, possible. ¹³παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁴ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ¹⁵πλὴν, however, but. ¹⁶καθεύδω, sleep. ¹⁷οὕτως, thus, so. ¹⁸ισχύω, be strong, able. ¹⁹πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ²⁰πρόθυμος, willing, ready. ²¹ἀσθενής, weak, infirm. ²²δεύτερος, second.

ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει 43
αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας·¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.² Καὶ 44
ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. 45
Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν
καὶ ἀναπαύεσθε.³ Ἰδοὺ, ἤγγικεν⁴ ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται
εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν.⁵ Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ἤγγικεν⁴ ὁ παραδιδούς με. 46

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας,⁶ εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' αὐτοῦ 47
ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν⁷ καὶ ξύλων,⁸ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων
τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, Ὅν ἂν 48
φιλήσω,⁹ αὐτός ἐστιν· κρατήσατε¹⁰ αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ 49
εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν¹¹ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε, 50
ἐφ' ᾧ πάρει;¹³ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον¹⁴ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ

¹ καθεύδω, sleep. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ⁵ ἀμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁶ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁷ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁸ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁹ φιλέω, love, kiss. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹² ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹³ πάρειμι, be present, have arrived. ¹⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

ἐκράτησαν¹ αὐτόν. Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας² τὴν χεῖρα, 51
ἀπέσπασεν³ τὴν μάχαιραν⁴ αὐτοῦ, καὶ πατάξας⁵ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφείλεν⁶ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁷ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν⁸ σου τὴν 52
μάχαιραν⁴ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν⁴ ἐν μαχαίρᾳ⁴
ἀποθάνουσιν. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι⁹ παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, 53
καὶ παραστήσει¹⁰ μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας¹¹ ἀγγέλων; Πῶς οὖν 54
πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ 55
Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹² ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν⁴ καὶ ξύλων¹³
συλλαβεῖν¹⁴ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην¹⁵ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
οὐκ ἐκρατήσατέ¹ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν 56
προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹⁶

¹ κρατέω, grasp, lay hold of. ² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁴ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁸ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ παρίστημι, be present, stand by. ¹¹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹³ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹⁶ φεύγω, flee, escape.

Οἱ δὲ κρατήσαντες¹ τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον² πρὸς Καϊάφαν³ τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ 57
 γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ 58
 ἀπὸ μακρόθεν,⁴ ἕως τῆς αὐλῆς⁵ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω⁶ ἐκάθητο μετὰ
 τῶν ὑπηρετῶν,⁷ ἰδεῖν τὸ τέλος.⁸ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59
 συνέδριον⁹ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν¹⁰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως
 θανατώσωσιν¹¹ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹² 60
 προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον¹³ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹² 61
 εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι καταλῦσαι¹⁴ τὸν ναὸν¹⁵ τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν
 ἡμερῶν οἰκοδομήσαι¹⁶ αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.¹⁸ Καὶ 63
 ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹⁹ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος,
 ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ 64

¹ κρατέω, grasp, lay hold of. ² ἀπάγω, lead away, lead. ³ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ ἔσω, within, inside. ⁷ ὑπηρετής, ου, ὁ, servant, assistant. ⁸ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁰ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹¹ θανατώω, put to death, subdue. ¹² ψευδόμεαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹³ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁴ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁵ ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ¹⁶ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁹ ἐξορκίζω, put under oath, adjure.

εἶπας. Πλὴν¹ λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι² ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν³ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ⁶⁵
ἀρχιερεὺς διέρρηξεν⁴ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν⁵: τί ἔτι χρεῖαν
ἔχομεν μαρτύρων;⁷ Ἰδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁸ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ;⁶⁶
Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος⁹ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν¹⁰ εἰς τὸ⁶⁷
πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹¹ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,¹² λέγοντες,⁶⁸
Προφήτευσον¹³ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας¹⁴ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ¹⁵ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη,¹⁶⁶⁹
λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹⁷ Ὁ δὲ ἠρνήσατο¹⁸⁷⁰
ἐμπροσθεν¹⁹ αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτόν εἰς⁷¹
τὸν πυλῶνα,²⁰ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ
Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.²¹ Καὶ πάλιν ἠρνήσατο¹⁸ μεθ' ὅρκου²² ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν⁷²

¹ πλὴν, however, but. ² ἄρτι, now, just now. ³ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁴ διαρρήσσω, tear asunder. ⁵ βλασφημέω, revile, blaspheme. ⁶ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ μάρτυς, υρος, ὁ, witness. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ἐμπτύω, spit upon. ¹¹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹² ῥαπίζω, slap, strike. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ παίω, strike, hit. ¹⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁶ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁷ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁸ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁹ ἐμπροσθεν, in front of, before (gen). ²⁰ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ²¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ²² ὅρκος, ου, ὁ, oath.

ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν¹ δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, 73
 Ἀληθῶς² καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά³ σου δῆλόν⁴ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο 74
 καταθεματίζειν⁵ καὶ ὀμνύειν⁶ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως
 ἀλέκτωρ⁷ ἐφώνησεν.⁸ Καὶ ἐμνήσθη⁹ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ 75
 εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁰ ἀλέκτορα⁷ φωνῆσαι,⁸ τρίς¹¹ ἀπαρνήσῃ¹² με. Καὶ
 ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν¹³ πικρῶς.¹⁴

Πρωΐας¹⁵ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹⁶ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι¹⁷ αὐτόν: καὶ δῆσαντες 2
 αὐτὸν ἀπήγαγον¹⁹ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ²⁰ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.²¹

¹ μικρός, small, little. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ λαλιά, *ās*, *hē*, speech, way of talking. ⁴ δῆλος, clear, evident. ⁵ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁶ ὀμνύω, swear, take an oath. ⁷ ἀλέκτωρ, *oros*, *ō*, rooster, cock. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ τρίς, thrice, three times. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ κλαίω, weep, weep for. ¹⁴ πικρῶς, bitterly. ¹⁵ πρωΐα, *as*, *hē*, early morning. ¹⁶ συμβούλιον, *ou*, τό, counsel, council. ¹⁷ θανατῶ, put to death, subdue. ¹⁸ δέω, bind, tie. ¹⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁰ Πόντιος, *ou*, *ō*, Pontius. ²¹ ἡγεμών, *ōnos*, *ō*, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας¹ ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,² μεταμεληθεὶς³ 3
 ἀπέστρεψεν⁴ τὰ τριάκοντα⁵ ἀργύρια⁶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, 4
 λέγων, Ἑμαρτον⁷ παραδοὺς αἷμα ἀθῶον.⁸ Οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. 5
 Καὶ ῥίψας⁹ τὰ ἀργύρια⁶ ἐν τῷ ναῷ,¹⁰ ἀνεχώρησεν.¹¹ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο.¹² Οἱ 6
 δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια⁶ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν¹³ βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
 κορβανᾶν,¹⁴ ἐπεὶ¹⁵ τιμὴ¹⁶ αἵματος ἐστίν. Συμβούλιον¹⁷ δὲ λαβόντες ἠγόρασαν¹⁸ 7
 ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν¹⁹ τοῦ κεραμέως,²⁰ εἰς ταφὴν²¹ τοῖς ξένοις.²² Διὸ ἐκλήθη ὁ 8
 ἀγρὸς¹⁹ ἐκεῖνος Ἀγρὸς¹⁹ Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον.²³ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν 9
 διὰ Ἰερεμίου²⁴ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁵ ἀργύρια,⁶
 τὴν τιμὴν¹⁶ τοῦ τετιμημένου,²⁵ ὃν ἐτιμήσαντο²⁵ ἀπὸ υἰῶν Ἰσραήλ: καὶ ἔδωκαν 10
 αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν¹⁹ τοῦ κεραμέως,²⁰ καθὰ²⁶ συνέταξέν²⁷ μοι κύριος.

¹ Ἰούδας, α, δ, Judas, Judah. ² κατακρίνω, condemn. ³ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁴ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ ἁμαρτάνω, sin. ⁸ ἀθῶος, innocent, guiltless. ⁹ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁰ ναός, οὗ, ὁ, temple, shrine. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² ἀπάγχω, choke, strangle. ¹³ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁴ Κορβαν, gift to God, corban. ¹⁵ ἐπεὶ, when, since. ¹⁶ τιμή, ἧς, ἡ, honor, price. ¹⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁸ ἀγοράζω, buy. ¹⁹ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²⁰ κεραμέως, ἑως, ὁ, potter. ²¹ ταφή, ἧς, ἡ, burial, burial place. ²² ξένος, strange, stranger. ²³ σήμερον, today, now. ²⁴ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ²⁵ τιμάω, honor, value at a price. ²⁶ καθὰ, just as, as. ²⁷ συντάσσω, arrange, direct.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν¹ τοῦ ἡγεμόνος·² καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών,² 11
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ 12
 ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι³ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν
 ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα⁴ σου 13
 καταμαρτυροῦσιν;⁵ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε 14
 θαυμάζειν⁶ τὸν ἡγεμόνα² λίαν.⁷ Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁸ εἰώθει⁹ ὁ ἡγεμών² ἀπολύειν ἓνα 15
 τῷ ὄχλῳ δέσμιον,¹⁰ ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹⁰ ἐπίσημον,¹¹ λεγόμενον 16
 Βαραββᾶν.¹² Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε 17
 ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,¹² ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι 18
 διὰ φθόνον¹³ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,¹⁴ 19
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ
 ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον¹⁵ σήμερον¹⁶ κατ' ὄναρ¹⁷ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ 20

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ πόσος, how many? how great? ⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁶ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁰ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹¹ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ¹² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹³ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁴ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁵ πάσχω, I suffered. ¹⁶ σήμερον, today, now. ¹⁷ ὄναρ, τό, dream.

οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,¹ τὸν δὲ
Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν² εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ 21
τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί 22
οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες,
Σταυρωθήτω.³ Ὁ δὲ ἡγεμὼν² ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς⁴ 23
ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω.³ Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,⁵ ἀλλὰ 24
μᾶλλον θόρυβος⁶ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο⁷ τὰς χεῖρας ἀπέναντι⁸ τοῦ
ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁹ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψέσθε. 25
Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:¹ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁰ 26
παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.³

¹ Βαραββᾶς, *ā, ō*, Barabbas. ² ἡγεμὼν, *ónos, ō*, governor, leader. ³ σταυρόω, crucify. ⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ θόρυβος, *ou, ō*, uproar, riot. ⁷ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ ἀθῶος, innocent, guiltless. ¹⁰ φραγελλόω, flog, scourge.

Τότε οἱ στρατιῶται¹ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες³ τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, 27
 συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν·⁵ καὶ ἐκδύσαντες⁶ αὐτόν, περιέθηκαν⁷ 28
 αὐτῷ χλαμύδα⁸ κοκκίνην.⁹ Καὶ πλέξαντες¹⁰ στέφανον¹¹ ἐξ ἀκανθῶν,¹² ἐπέθηκαν 29
 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁴ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ
 γονυπετήσαντες¹⁵ ἔμπροσθεν¹⁶ αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁷ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες¹⁸ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹⁴ 30
 καὶ ἔτυπτον¹⁹ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹⁷ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁶ 31
 αὐτὸν τὴν χλαμύδα,⁸ καὶ ἐνέδυσαν²⁰ αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον²¹
 αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.²²

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ παραλαμβάνω, receive, take. ⁴ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁵ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁶ ἐκδύω, take off, put off. ⁷ περιτίθμι, place around, put around. ⁸ χλαμύς, ὅδος, ἡ, mantle, robe. ⁹ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁰ πλέκω, plait, weave. ¹¹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹² ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἐπιτίθμι, lay upon, put. ¹⁴ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁷ ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁹ τύπτω, smite, beat. ²⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ²¹ ἀπάγω, lead away, lead. ²² σταυρόω, crucify.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
 ἡγγάρευσαν² ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν³ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον 33
 Γολγοθᾶ,⁴ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁵ Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁶ μετὰ 34
 χολῆς⁷ μεμιγμένον·⁸ καὶ γευσάμενος⁹ οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες¹⁰ δὲ 35
 αὐτόν, διεμερίσαντο¹¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹² Καὶ καθήμενοι 36
 ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν¹³ ἐπάνω¹⁴ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹⁵ 37
 αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38
 σταυροῦνται¹⁰ σὺν αὐτῷ δύο λησταί,¹⁶ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁷ Οἱ δὲ 39
 παραπορευόμενοι¹⁸ ἐβλασφήμουν¹⁹ αὐτόν, κινοῦντες²⁰ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ 40
 λέγοντες, Ὁ καταλύων²¹ τὸν ναὸν²² καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,²³ σῶσον
 σεαυτόν·²⁴ εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.³ Ὁμοίως²⁵ δὲ καὶ οἱ 41
 ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες²⁶ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ

¹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ² ἀγγαρεύω, compel, press into service. ³ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁴ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁵ κρανίον, ου, τό, skull. ⁶ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁷ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ⁸ μίγνυμι, mix, mingle. ⁹ γεύομαι, taste, experience. ¹⁰ σταυρόω, crucify. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹³ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁶ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁸ παραπορευόμαι, go beside, go past. ¹⁹ βλασφημέω, revile, blaspheme. ²⁰ κινέω, move, stir. ²¹ καταλύω, destroy, lodge. ²² ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ²³ οἰκοδομέω, build up, construct. ²⁴ σεαυτοῦ, yourself, of you. ²⁵ ὁμοίως, likewise, in like manner. ²⁶ ἐμπαίζω, mock.

Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς 42

Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,¹ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. 43

Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω² νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ

εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ³ οἱ συσταυρωθέντες⁴ αὐτῷ ὠνειδίζον⁵ αὐτόν. 44

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁶ ὥρας σκότος⁷ ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁸ Περὶ 45

δὲ τὴν ἐνάτην⁸ ὥραν ἀνεβόησεν⁹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί,¹⁰ Ἥλί,¹⁰

λιμὰ¹¹ σαβαχθανί;¹² Τοῦτ' ἐστίν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹³ 47

Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιαν¹⁴ φωνεῖ¹⁵ οὗτος. Καὶ 48

εὐθέως δραμῶν¹⁶ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹⁷ πλήσας¹⁸ τε ὄξους,¹⁹ καὶ

περιθεὶς²⁰ καλάμῳ,²¹ ἐπότιζεν²² αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ 49

ἔρχεται Ἥλιος¹⁴ σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ 50

¹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ² ῥύομαι, rescue, save. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ συσταυρόω, crucify together with. ⁵ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁶ ἑκτος, sixth. ⁷ σκότος, οὐς, τό, darkness. ⁸ ἕνατος, ninth. ⁹ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁰ ἡλί, Eli, my God. ¹¹ λιμὰ, why. ¹² σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹³ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁴ Ἥλιος, οὐ, ὁ, Elijah. ¹⁵ φωνέω, call, crow. ¹⁶ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁷ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁸ πλήθω, fill. ¹⁹ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²⁰ περιτίθηναι, place around, put around. ²¹ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ²² ποτίζω, give drink to, cause to drink.

ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα¹ τοῦ ναοῦ² ἐσχίσθη³ εἰς δύο ἀπὸ 51
 ἄνωθεν⁴ ἕως κάτω⁵· καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη⁶· καὶ αἱ πέτραι⁷ ἐσχίσθησαν³· καὶ τὰ 52
 μνημεῖα⁸ ἀνέωχθησαν· καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων⁹ ἁγίων ἠγέρθη· 53
 καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων⁸ μετὰ τὴν ἔγερσιν¹⁰ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν
 ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν¹¹ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος¹² καὶ οἱ μετ’ 54
 αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹³ καὶ τὰ γινόμενα,
 ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹⁴ λέγοντες, Ἀληθῶς¹⁵ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ 55
 γυναικες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹⁶ θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι¹⁷ αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁸ καὶ 56
 Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου¹⁹ καὶ Ἰωσῆ²⁰ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.²¹

¹ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ² ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ³ σχίζω, split, separate. ⁴ ἄνωθεν, from above, again. ⁵ κάτω, down, below. ⁶ σείω, shake. ⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁸ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁰ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ¹¹ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ¹² ἑκατοντάρχης, centurion. ¹³ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ διακονέω, serve, minister. ¹⁸ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁹ Ἰακώβος, James, Jacob. ²⁰ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ²¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

Ὁψίας¹ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος² ἀπὸ Ἀριμαθαίας,³ τοῦνομα⁴ 57
 Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν⁵ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, 58
 ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν⁶ ἀποδοθῆναι⁷ τὸ
 σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν⁸ αὐτὸ σινδόνι⁹ καθαρᾷ,¹⁰ καὶ 59
 ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ¹¹ αὐτοῦ μνημείῳ,¹² ὃ ἐλατόμησεν¹³ ἐν τῇ πέτρᾳ¹⁴ καὶ
 προσκυλίσας¹⁵ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ¹⁶ τοῦ μνημείου,¹² ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ 61
 Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁷ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι¹⁸ τοῦ τάφου.¹⁹

Τῇ δὲ ἐπαύριον,²⁰ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,²¹ συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς 62
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν²² ὅτι ἐκεῖνος ὁ 63
 πλάνος²³ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον⁶ οὖν 64
 ἀσφαλισθῆναι²⁴ τὸν τάφον¹⁹ ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας· μήποτε²⁵ ἐλθόντες οἱ

¹ ὄψιος, late. ² πλούσιος, rich. ³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁴ τοῦνομα, by name. ⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁶ κελεύω, order, command. ⁷ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁸ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁰ καθαρός, clean, pure. ¹¹ καινός, new, fresh. ¹² μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹³ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁵ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁶ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁷ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁹ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ²⁰ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ²¹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²² μιμνήσκειν, remember, recall. ²³ πλάνος, deceiver, misleading. ²⁴ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ²⁵ μήποτε, never, lest perchance.

μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν¹ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ
 τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη² χειρῶν³ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ **65**
 Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν·⁴ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ **66**
 πορευθέντες ἡσφαλίσαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ σφραγίσαντες⁷ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.⁴

Ὅψ⁸ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁹ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ **28**
 Μαгдаληνή,¹⁰ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁶ Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς¹¹ **2**
 ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
 ἀπεκύλισεν¹² τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,¹³ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ **3**
 ἰδέα¹⁵ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁶ καὶ τὸ ἔνδυμα¹⁷ αὐτοῦ λευκὸν¹⁸ ὥσει¹⁹ χιῶν.²⁰ Ἀπὸ δὲ **4**
 τοῦ φόβου²¹ αὐτοῦ ἐσείσθησαν²² οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει¹⁹ νεκροί. **5**
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι

¹ κλέπτω, steal. ² πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ³ χειρῶν, worse. ⁴ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁸ ὄψέ, long after, late. ⁹ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁰ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ σεισμὸς, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² ἀποκυλίω, roll away. ¹³ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁶ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁷ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁸ λευκός, white, bright. ¹⁹ ὥσει, like, about. ²⁰ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ²¹ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ²² σείω, shake.

Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον¹ ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. 6

Δεῦτε,² ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο³ ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ⁴ πορευθεῖσαι εἶπατε 7

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει⁵ ὑμᾶς εἰς

τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ⁴ ἀπὸ 8

τοῦ μνημείου⁶ μετὰ φόβου⁷ καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον⁸ ἀπαγγεῖλαι⁹ τοῖς

μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι⁹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, 9

Ἰησοῦς ἀπήντησεν¹⁰ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν¹¹

αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: Μὴ 10

φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε⁹ τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν

Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

¹ σταυρόω, crucify. ² δεῦτε, come!. ³ κείμαι, lie, be laid. ⁴ ταχύ, quickly, speedily. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ φόβος, ου, ό, fear, terror. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹¹ κρατέω, grasp, lay hold of.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινὲς τῆς κουστωδίας¹ ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν 11
ἀπήγγειλαν² τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα³ τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν 12
πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁴ τε λαβόντες, ἀργύρια⁵ ἱκανὰ⁶ ἔδωκαν τοῖς
στρατιώταις,⁷ λέγοντες, Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες 13
ἔκλεψαν⁸ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.⁹ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹⁰ 14
ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους¹¹ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ 15
ἀργύρια⁵ ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹² ὁ λόγος οὗτος παρὰ
Ἰουδαίοις μέχρι¹³ τῆς σήμερον.¹⁴

Οἱ δὲ ἑνδεκά¹⁵ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ¹⁶ ἐτάξατο¹⁷ 16
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.¹⁸ Καὶ 17
προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε¹⁹ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες 19

¹ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ² ἀπαγγέλλω, announce, report. ³ ἅπας, each, every. ⁴ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἱκανός, sufficient, able. ⁷ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁸ κλέπτω, steal. ⁹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁰ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹¹ ἀμερίμνος, free from care, free from anxiety. ¹² διαφημίζω, spread abroad, report. ¹³ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁴ σήμερον, today, now. ¹⁵ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁶ οὗ, where, when. ¹⁷ τάσσω, arrange, appoint. ¹⁸ διστάζω, doubt, waver. ¹⁹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple.

αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: 20

διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην¹ ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ’

ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας² τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.